

les étoiles dans ma vie. presque dix-huit ans. presque une adulte et presque plus un enfant. Selon la loi, mais ce n'est pas le cas pour moi. Je ne sais pas encore qui je suis et qui je veux être. Mais dans ce voyage il y a des étoiles brillantes. Qui éclairent ma route. Qui m'aident à trouver mon chemin. Quand je suis perdue en mer, je retrouve mon chemin grâce aux étoiles. Quand les vagues menacent de m'entraîner, je me raccroche aux étoiles. Celles qui ont presque dix-huit ans, les étoiles les plus brillantes. Elles sont si proches. Mon petit frère et moi, nous sommes si proches. C'est fantastique. Ma mère et mon père. Qui m'ont donné l'amour et l'enthousiasme. Ma mère m'a transmis son amour pour l'art. Mon père voulait être là pour moi, il ne le pouvait souvent pas, il m'a transmis son amour pour la musique. Qu'il a hérité de ma grand-mère. Je partage avec elle mon amour pour la langue et la musique française. Même si les souvenirs disparaissent peu à peu d'elle, elle connaît encore toutes les paroles de nos chansons préférées. Elle préfère chanter avec nous encore longtemps. Quand nous étions jeunes, les étoiles les plus brillantes c'étaient nos parents. Ils brillent, en dedans et en dehors. Elles m'encouragent. Juste comme je suis. Avec nos parents, c'est ma mélodie préférée. Comme le bruit des feuilles en automne. Comme le craquement des feuilles oranges sous vos pieds en automne. Comme le crépitement du feu de bois en hiver. Comme le chant des oiseaux en printemps. Leurs personnalités étaient une source d'inspiration. Joyeuses, attentives, aventureuses, résolues. Et nous aident à trouver qui je veux devenir. Quand j'avais quinze ans, les étoiles les plus brillantes c'étaient mes amis. Ils ont ouvert de nouveaux mondes. Ce qui m'a permis d'explorer mes intérêts. Mais ils

Sirga Vos

Het Chanson

Welke invloed heeft het klassieke chanson
op hedendaagse Franstalige muzikanten?

Jirga Vos

12G

Begeleid door Tessa Chatrou

Inhoudsopgave

Titelpagina	1
Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
Onderzoekaanpak	4
Deelvraag 1: Wat wordt er verstaan onder het klassieke chanson?	6
Deelvraag 2: Welke chansonniers en chansonnières waren toonaangevend voor het klassieke chanson?	9
Deelvraag 3: Hoe heeft het chanson zich ontwikkeld door de jaren heen	34
Deelvraag 4: Welke hedendaagse Franstalige artiesten zijn beïnvloed door het klassieke chanson en hoe zie je dit terug in hun muziek?	52
Conclusie	59
Creatieve verwerking	60
Evaluatie	65
Bronnenlijst	67
Bijlages	71

Inleiding

Als klein meisje was Minoes mijn favoriete film. En dan niet enkel door de film zelf. Aan het einde van de film werd er namelijk een liedje afgespeeld. Dat liedje probeerde ik altijd uit volle borst mee te zingen. Dit was een Frans liedje, daar was ik me nog niet van bewust. Dit liedje was mijn eerste kennismaking met het klassieke Franse chanson. De eerste keer dat ik in contact kwam met de hedendaagse Franstalige muziek, was toen ik 7 jaar oud was en voor een dansvoorstelling op *Papaoutai* van Stromae moest dansen. Ik heb zeker 50 keer gevraagd aan mijn vader of ik opnieuw de videoclip mocht bekijken. Niet alleen zijn dans skills maar ook het liedje vond ik prachtig. Het duurde nog even voordat ik door had dat ik beide liedjes voor een groot deel zo mooi vond, omdat het in het Frans gezongen werd. Dat besef kwam toen ik in 2021 naar het Eurovisiesongfestival keek en daar Barbara Pravi *Voilà* hoorde zingen. Vanaf dat moment ben ik heel veel Franse muziek gaan luisteren. Maar naast chansons van klassieke chansonniers luister ik ook naar heel veel liedjes van hedendaagse Franstalige muzikanten. Op de fiets zet ik vaak mijn afspeellijsten met Franse muziek op en zing ik, als er niemand te bekennen is, heel hard mee. Ik wist dus direct dat ik iets met Franse muziek of de Franse taal wilde doen voor mijn eindwerkstuk. Ik wist alleen nog niet hoe ik dit vorm wilde geven en welke aspecten van de Franse taal ik wilde gaan onderzoeken. Ik had namelijk het idee dat er maar weinig te onderzoeken viel aan Franstalige muziek. Maar toen mevrouw Chatrou mij een mail stuurde met een hele lijst aan onderwerpen over de Franse taal en muziek, zag ik dat er wel degelijk heel veel mogelijkheden waren om met de Franse taal en muziek aan de slag te gaan.

Eerst wilde ik graag het beeld van Parijs gaan onderzoeken door middel van chansons. Echter kwam ik er al snel achter dat het aantal chansons dat ik zou kunnen gebruiken best beperkt was. Dus ik ging nadenken over een nieuwe hoofdvraag waarbij ik zowel oude als nieuwe Franse liedjes kon verwerken. Mijn favoriete Franstalige muzikanten zouden dan een grotere rol in kunnen nemen en de Franse muziek zou écht centraal komen te staan. Want dat is voor mij de brug geweest naar de Franse taal.

Verder was ik erg benieuwd naar de verbinding tussen het klassieke chanson en de Franstalige muzikanten van nu. Daarom veranderde mijn hoofdvraag naar: welke invloed heeft het klassieke chanson op Franstalige muzikanten van nu?

Dit betekent dat ik ga onderzoeken wat we verstaan onder het klassieke chanson, welke chansonniers toonaangevend waren voor het klassieke chanson, hoe Franstalige muziek veranderd is door de jaren heen, hoe nieuwe muziek beïnvloed wordt door eerder geschreven muziek en welke hedendaagse Franstalige muzikanten zich laten beïnvloeden door het klassieke chanson en hoe je dit terug hoort in hun muziek. Als laatste zal ik een eigen Franse tekst gaan schrijven voor de praktische verwerking van mijn EWS.

Onderzoeksaanpak

Om antwoord te krijgen op alle deelvragen en uiteindelijk de hoofdvraag, heb ik vooral heel veel bronnen bekeken, gelezen en beluisterd. Verder heb ik één interview afgenomen om specifiekere informatie en antwoorden te krijgen op de deelvragen.

Voordat ik daadwerkelijk begin aan het onderzoek, ben ik eerst op zoek gegaan naar geschikte bronnen voor de deelvragen. Zo heb ik op internet en in de bibliotheek gezocht naar geschikte bronnen. Dit zorgde ervoor dat ik aan het begin voor mezelf al redelijke kaders kon opstellen voor de deelvragen.

Vervolgens ben ik begonnen met het beantwoorden van deelvraag één. Hierbij heb ik de bronnen gebruikt die ik eerder gevonden had. Ik heb alle bruikbare informatie verwerkt tot een volledig verhaal. Natuurlijk kon ik niet genoeg informatie halen uit de gevonden bronnen. Dus ben ik daarna opnieuw opzoek gegaan naar bronnen met de missende informatie, om zo het verhaal compleet te maken. De soort bronnen die ik vooral gebruikt heb om deelvraag één te beantwoorden zijn websites en artikelen van het internet. Overigens heb ik een interview afgenomen met Berry van de Wouw. Berry van de Wouw zit in het landelijke bestuur van L'Alliance française aux Pays-Bas en gaat over het onderdeel cultuur. Uit het interview met van de Wouw heb ik hele bruikbare informatie gehaald over het klassieke chanson.

Voor deelvraag twee ben ik eigenlijk precies hetzelfde te werk gegaan als bij deelvraag één. Ik begon met alle bruikbare informatie uit de gevonden bronnen te halen. Echter kostte het heel veel moeite om scherp te stellen welke informatie nodig was voor het beantwoorden van deelvraag twee. Hierdoor was het lastig te bepalen welke bronnen nu bruikbaar waren en welke niet. Ik ben dus lang op zoek geweest naar de juiste bronnen voor deelvraag twee. Daarnaast zijn er verschillende chansons geanalyseerd om te kijken hoe alle gevonden informatie terugkomt in de praktijk.

Bij deelvraag drie en vier ben ik opnieuw op dezelfde manier begonnen, maar bij deelvraag drie heb ik vooral informatie gehaald uit geschreven bronnen zoals bijvoorbeeld boeken van Bart van Loo en Céline Fontana. Bij deelvraag vier heb ik veel informatie gehaald uit digitale geluidsbronnen als liedjes en videoclipjes.

Als laatste ben ik aan de slag gegaan met de creatieve verwerking van mijn EWS: het schrijven van een eigen Franse chansontekst. Ik ben begonnen met allemaal ideeën op te schrijven voor het onderwerp van de tekst en heb ik een lijstje gemaakt met allemaal dingen waar ik blij van word die ik terug kon laten komen in de tekst als bijvoorbeeld beeldspraak. Daarna ben ik in Nederlandse steekwoorden de tekst gaan schrijven om de grote lijnen van de tekst te bepalen en had ik alvast wat beeldspraken en metaforen bedacht om in de tekst te kunnen verwerken. Vervolgens ben ik begonnen aan de

definitieve Franse tekst. Ik heb het pianostuk, waar ik de tekst op heb geschreven, opgedeeld in delen zodat ik wist hoelang iedere strofe ongeveer moest gaan worden. Daarna ben ik zin voor zin de tekst gaan construeren. Na ongeveer iedere zin heb ik het pianostuk opnieuw aangezet en heb ik wat ik tot dan toe had van de tekst hardop gelezen om te kijken of de zin paste op de melodie en om de zinsmelodie te bepalen. Uiteindelijk zijn ik en Merijne naar een kleine muziekstudio geweest om daar het volledige chanson op te nemen.

Deelvraag 1

Wat wordt er verstaan onder het klassieke chanson?

Het begrip 'klassiek chanson' is erg vaag. Om verder te kunnen met dit onderzoek, moest eerst duidelijk zijn wat er wordt verstaan onder "het Franse chanson".

Wat houdt "het klassieke chanson" precies in, wat wordt ermee bedoeld? Om antwoord te krijgen op deze vraag is het van belang om eerst te onderzoeken wat er wordt verstaan onder het overkoepelende begrip 'chanson française'.

Het chanson française

Het chanson française, letterlijk natuurlijk "het Franse lied", is een luisterlied dat in de hoek van de kleinkunst en cabaret zit (Chanson T. s., 2016). Het chanson wordt eigenlijk altijd in de volkstaal gezongen, vanaf de middeleeuwen is dit Frans. Hoewel de overkoepelende taal in de middeleeuwen het Latijn was, werden de chansons toch in het Frans gezongen en geschreven. Frans was nou eenmaal de volkstaal van de zogenaamde 'trouvères' (middeleeuwse dichters uit later Noord-Frankrijk). Het chanson is in de middeleeuwen ontstaan als lied van troubadours (middeleeuwse zangers). Een voorbeeld van een middeleeuws chanson is het heldenlied, dat in het Frans een 'chanson de geste' heet. Vanuit de middeleeuwen bestaat een chanson uit één zangstem met instrumentale begeleiding. De uitdrukking 'het Franse chanson' komt pas veel later, namelijk na de Tweede Wereldoorlog. Veel chansonniers/chansonnières die voor de oorlog al chansons opvoerden, kregen pas echt succes na de Tweede Wereldoorlog, tijdens de bloei van de platenindustrie. Het hoogtepunt van het chanson is rond de jaren 60. Het ontstaan en de ontwikkeling van het chanson française zal ik verder bespreken in deelvraag drie (chanson, sd).

De mensen die deze liederen schrijven en zingen worden chansonniers of chansonnières genoemd (Chanson T. s., 2016). Kenmerkend voor het chanson is dat het in de Franse taal gezongen wordt. Opvallend is dat er onder de vedettes van het chanson française er naar verhouding veel chansonnières en chansonniers zijn die niet de Franse maar een andere of deels een andere nationaliteit hebben. Jacques Brel komt bijvoorbeeld uit België, Dalida uit Egypte, Charles Aznavour uit Armenië en Patrick Bruel uit Algerije (Wikipédia, 2024). Deze chansonnières/chansonniers zijn bijvoorbeeld in een ander land geboren en zijn daarna naar Frankrijk verhuisd. Of hun (voor)ouders zijn in hun leven naar Frankrijk verhuisd.

Wat het genre onderscheidt van andere genres zoals bijvoorbeeld de meeste smartlappen, is dat er veel aandacht wordt geschonken aan de inhoud en vormelijke aspecten van de liedtekst. De tekst is vaak poëtisch en er wordt veel gebruik gemaakt van strofen, wat betekent dat de tekst in meerdere delen is opgebouwd. Er wordt ook vaak rijm en beeldspraak gebruikt. Eigenlijk is de tekst dus meestal een gedicht of verhaal. De vormgeving van het chanson française heeft dus wel een paar kenmerken of regels (Chanson T. s., 2016).

Inhoudelijk zijn er echter geen grenzen in het Franse chanson. Een chanson kan een levenslustige, liefelijke, lichtvoetige en vrolijke sfeer hebben, maar kan ook melancholisch en weemoedig of spottend zijn. Een voorbeeld van een melancholisch of weemoedig chanson is *Non, je ne regrette rien* van Édith Piaf. In dit chanson kijkt ze terug op haar leven en zingt ze over de gevoelens die dat bij haar oproept. Het terugkijken op haar leven of bepaalde momenten uit haar leven roept ook verdrietige gevoelens bij haar op en maakt het erg melancholisch. Piaf zingt het nummer met een krachtige en emotionele stem, wat de melancholische boodschap versterkt.

Ook het chanson "*Hier encore*" van Charles Aznavour is erg melancholisch. De tekst beschrijft de spijt van een man die terugkijkt op zijn leven en zich realiseert dat hij zijn jeugd en tijd heeft verspild. Hij herinnert zich zijn dromen en plannen, maar beseft zich dat hij er niks mee heeft gedaan of heeft waargemaakt. Deze twee chansons ga ik in de volgende deelvraag, deelvraag twee, verder analyseren.

Het chanson hoeft ook niet alleen maar voor vermaak te zijn. Het kan ook een politieke of maatschappijkritische boodschap hebben (Chanson, 2012). De teksten van Georges Brassens waren bijvoorbeeld erg politiek geladen en in zijn chansons levert hij veel kritiek op de maatschappij van die tijd. In het chanson *Le Gorille* uit Brassens zijn afschuw over de doodstraf met een bizar verhaal over een gorilla die ontsnapt uit zijn kooi in de dierentuin.

Ook Serge Gainsbourg levert in zijn chansons kritiek op de maatschappij van die tijd. Hij doet dat op een spottende manier. Een voorbeeld van een spottend chanson is *Aux armes et cetera*. Het nummer is een reggaeversie van het Franse volkslied "*La Marseillaise*". Hij levert hierin kritiek op het racisme en nationalisme dat speelde onder de bevolking. Door het Franse volkslied te pakken en een deel van de tekst te vervangen door 'en zo verder' laat hij zien dat hij de Marseillaise niet serieus neemt en ermee spot.

Kort samengevat kenmerkt het chanson française zich door de Franse, poëtische en verhalende teksten.

Het klassieke chanson

Maar wat verstaan we dan onder het klassieke chanson?

Na een heel interessant gesprek met Berry van de Wouw kwamen we er samen achter dat hier geen vast antwoord voor is. Het klassieke chanson is een categorie uit het chanson française, maar dat wil niet zeggen dat alle liedjes uit diezelfde categorie op elkaar lijken. Juist niet. Het is ontzettend divers, ook als het gaat over thema's. Eigenlijk geldt hiervoor hetzelfde als voor het algemene chanson française. Want ook hier zijn er geen regels over bepaalde thema's die erin voor moeten komen of een bepaalde manier waarop de melodie moet klinken. Het gaat meer over een tijdsperiode uit de tijd van het chanson française. Als mensen refereren aan het klassieke Franse chanson, bedoelen ze meestal de muziek uit de jaren 50, 60 en 70 (Wouw, 2024).

Wel is er iets wat veel van de chansonniers/chansonnières die behoren tot het klassieke chanson française gemeen hebben. In een interview met Nieuwsuur vertelt Stromae dat de generatie van Piaf, Nougaro en Aznavour hadden begrepen dat het beroep zanger(es) inhield dat je op het podium de rol van iemand anders speelde. Zij namen afstand van wie ze zelf waren en de op onszelf gerichte maatschappij en vertelden op het podium het verhaal van iemand anders en speelden iemand anders (NTR, 2015). Klassieke chansonniers en chansonniers vertellen en spelen dus een verhaal.

Deelvraag 2

Welke chansonniers en chansonnières waren toonaangevend voor het klassieke chanson?

Het chanson heeft in de jaren 50, 60 en begin 70 vele grootheden gekend die allemaal iets toevoegden en op hun eigen manier belangrijk waren voor het genre. Helaas zijn dat er te veel om allemaal op te noemen. Daarom heb ik een paar van de allergrootste chansonnières/chansonniers uitgekozen die ik ga behandelen. Want naast dat ze allemaal heel erg bekend waren in de jaren 50,60 en begin 70 én ze heel veel op de radio werden gedraaid, zijn er nog veel meer aspecten die deze chansonniers/chansonnières toonaangevend maken.

Édith Piaf

Édith Giovanni Gaisson wordt gezien als één van de grootste chansonnières uit de geschiedenis van het chanson. Ze wordt ook wel de moeder van het chanson genoemd. (van Nieuwkerk & Kemps, 2021).

Biografie

Édith Piaf werd geboren in Parijs op 19 december 1915. Haar moeder was straatmuzikant en haar vader slangenmens (van Nieuwkerk & Kemps, 2021). Ze groeide op in het bordeel van haar oma in Normandië. Als ze weer terug in Parijs is, helpt ze haar vader tijdens zijn optredens op straat en in kroegen (Nieuwkerk & Kemps, 2021). Maar als haar vader ouder en dus minder lenig wordt, is het publiek steeds minder onder de indruk. Op een dag riep iemand in het publiek tijdens het optreden: 'wat doet die kleine hier, hoeft die alleen maar geld op te halen of doet die ook nog wat'?

Édith Piaf

Op gevoel is Édith het Franse volkslied gaan zingen. Dit bracht veel meer geld op dan normaal. Voortaan ging Édith zingen en ging haar vader met de pet rond. Zo is ze begonnen met zingen. Als straatzangeres zwerft ze door Quartier Pigalle. Wanneer ze 20 is, komt ze Louis Leplée tegen. Hij vraagt haar om in zijn chique nachtclub Le gerny's te gaan zingen. Daar breekt ze door (van Nieuwkerk & Kemps,

2021). Maar nog geen jaar na haar doorbraak wordt Leplée dood gevonden in zijn appartement. Piaf wordt hiervoor beschuldigd en zit een tijdje vast.

Uiteindelijk wordt Piaf wel vrijgesproken maar haar reputatie was vernield. Gelukkig helpt haar nieuwe vriend Raymond Asso haar. Hij schrijft talloze chansons voor Piaf en leert haar dat het zijn van een artiest veel meer is dan alleen liedjes zingen. Vanaf toen is ze haar handen gaan gebruiken tijdens het zingen en kleepte ze zich in het zwart. Ze groeit uit tot de grootste chanssonnière van Frankrijk en wordt ook internationaal bekend.

1949 is een keerpunt in haar leven. Haar grote liefde Marcel Cerdan, overlijdt tijdens een vliegtuigongeluk op weg naar een optreden van Édith. Édith stort zich op haar werk. Haar gezondheid gaat langzaam achteruit en in 1951 krijgt ze een auto-ongeluk. Om zowel de lichamelijke als mentale pijn te verdoven of in ieder geval te verminderen, gaat ze morfine gebruiken. Hier raakt ze verslaafd aan. Even later komt daar ook nog een alcoholverslaving bij. Alsof dat alles nog niet genoeg is, krijgt ze ook nog eens reumatische artritis, wat betekent dat haar gewrichten ontstoken waren en veel pijn deden. Ook was één auto-ongeluk niet genoeg en krijgt ze nog een auto-ongeluk.

Ondanks alles blijft ze doorgaan met zingen en optreden terwijl artsen haar adviseren om rustig aan te doen. In 1963 overlijdt ze (Nieuwkerk & Kemps, 2021). Aznavour vertelt dat de enige keer dat hij zich kan herinneren dat het verkeer in Parijs helemaal stillag, op de dag van de begrafenis van Piaf was. Dat laat zien hoeveel zij voor de Franse cultuur en het chanson heeft betekend (van Nieuwkerk & Kemps, 2021).

Invloed

Édith Piaf is toonaangevend door allereerst haar unieke en herkenbare stem en stijl van uitvoering. Ze werd namelijk beroemd door haar krachtige en emotionele zangstijl (Edith Piaf, sd). Ze heeft een hele eigen en standvastige manier van zingen en een gepassioneerde zangstijl die heel erg herkenbaar is (Burgwal, 2022). Haar stem is erg dramatisch (music, sd) en ze heeft een sterk vibrato (Burgwal, 2022). Ook de uitvoering van haar liedjes was erg bijzonder en eigen. Haar uitvoeringen zitten vol energie, expressie en emoties (music, sd). Ze inspireert met haar intense en gepassioneerde stem vele componisten en tekstdichters (Nieuwkerk & Kemps, 2021) zoals onder andere Marguerite Monnot en Henri Contet (Monnot, sd).

Dat ze toonaangevend is blijkt verder uit het feit dat zij vele klassiekers aan het genre heeft toegevoegd. Een paar voorbeelden zijn *La vie en rose*, *Non je ne regrette rien*, *Hymne à l'amour* en ga nog maar even door (Édith Piaf, sd).

In haar leven heeft ze ook veel invloed gehad op andere bekende mannelijke collega's, chanssonniers, van die tijd. Zo was ze mentor van Yves Montand, Gilbert Bécaud,

Georges Moustaki en Charles Aznavour. Ze nam Aznavour zelfs mee op tournee naar Amerika en Canada (Nieuwkerk & Kemps, 2021).

Piaf is begraven op Père Lachaise. Haar graf wordt heel veel bezocht en is een trekpleister voor heel veel touristen. Daarnaast is haar oude huis nu een museum en ook daar komen touristen op af (Kemps & Nieuwkerk, 2021).

Verder is er een film gemaakt over het leven van Édith Piaf genaamd *La môme*. Dat er een film over het leven van Édith Piaf is gemaakt betekent dat er nog steeds belangstelling is voor haar muziek en levensverhaal. De film *La môme* heeft gezorgd voor nieuwe belangstelling en bijgedragen aan haar populariteit van de laatste jaren. Dat blijkt onder andere uit de vele prijzen die de film heeft gewonnen. Zo heeft actrice Marion Cotillardals, die de rol van Édith Piaf speelt, onder andere een Oscar gewonnen voor beste actrice. Daarmee was ze de derde Franse actrice die een Oscar in ontvangst mocht nemen. Ook won de film een Oscar voor Academy Award voor beste make-up voor de radicale transformatie van de actrice in haar personage. Daarmee is *La môme* de eerste volledig in het Frans opgenomen speelfilm die twee Oscars heeft gewonnen. Daarnaast won de film vijf Césars, drie Tsjechische leeuwen, vier BAFTA's en een Golden Globe (*La môme*, sd).

Non je ne regrette rien

Non, rien de rien
Non, je ne regrette rien
Ni le bien, qu'on m'a fait
Ni le mal, tout ça m'est bien égal

Nee, van helemaal niks
nee, ik heb nergens spijt van
noch het goede, wat me aangedaan is
noch het slechte, het maakt me allemaal niks uit

Non, rien de rien
Non, je ne regrette rien
C'est payé, balayé, oublié
Je me fous du passé

Nee, van helemaal niks
nee, ik heb nergens spijt van
het is betaald, verzwolgen, vergeten
het verleden maakt me niks meer uit

Avec mes souvenirs
J'ai allumé le feu
Mes chagrins, mes plaisirs
Je n'ai plus besoin d'eux
Balayer les amours
Avec leurs trémolos
Balayer pour toujours
Je repars à zéro

met mijn herinneringen
heb ik het vuur aangestoken
mijn verdriet, mijn plezier
ik heb ze niet meer nodig
liefdes weggevaagd
met hun trillingen
weggevaagd voor altijd
ik begin helemaal opnieuw

Non, rien de rien
Non, je ne regrette rien

Nee, van helemaal niks
nee, ik heb nergens spijt van

Ni le bien, qu'on m'a fait
Ni le mal, tout ça m'est bien égal

noch het goede, wat me aangedaan is
noch het slechte, het maakt me allemaal niks uit

Non, rien de rien
Non, je ne regrette rien
Car ma vie, car mes joies
Aujourd'hui, ça commence avec toi

Nee, van helemaal niks
nee, ik heb nergens spijt van
want mijn leven, want mijn plezier
vandaag, begint het met jou

Analyse

In het lied kijkt Piaf terug op haar leven en besluit haar verleden achter zich te laten. Met de laatste twee zinnen uit het liedje; 'Car ma vie, car mes joies, Aujourd'hui, ça commence avec toi' zegt ze dat haar verleden weinig vreugde heeft gekend maar ze nu opnieuw begint en ervan af vandaag wel vreugde in haar leven zal zijn door een nieuw persoon in haar leven, waarschijnlijk een nieuwe liefde.

Het lied is typisch Édith Piaf omdat het lied over het zware dagelijks leven gaat. Ook zingt ze het nummer erg dramatisch. Ze brengt het nummer heel krachtig en met veel emotie in haar stem.

Ik denk dat haar optreden in Olympia 1960 veel heeft bijgedragen aan de bekendheid van het nummer. Tijdens dat optreden zingt ze voor het eerst *Non, je ne regrette rien*. Dit is een van haar meest ontroerende en memorabele concerten die ze ooit heeft gegeven. Hoewel ze lichamelijk verzwakt is kun je daar niks van merken en haar stem is nog steeds even krachtig (Nieuwkerk & Kemps, 2021).

Het lied is poëtisch omdat er veel figuurlijk taalgebruik in voorkomt zoals; met mijn herinneringen, heb ik het vuur aangestoken. Dit is een metafoor. De herinneringen symboliseren de brandstof waarmee ze een nieuw leven kan beginnen.

Jacques Brel

De Belgische Jacques Brel wordt gezien als een van de grootste chansonniers ooit (Het chanson, sd). Met zijn poëtische liedjes, theatrale manier van optreden en zijn gebruik van gezichtsexpressie weet hij als geen ander emoties over te brengen met zijn chansons. Toch heeft het een tijd geduurd voordat Brels chansons aansloegen bij het grote publiek.

Biografie

Jacques Brel wordt in Schaarbeek, Brussel, geboren op 8 april 1929. Nadat hij een paar studies heeft uitgeprobeerd, maar met allemaal gestopt is, gaat hij op 19-jarige leeftijd werken in de kartonfabriek van zijn familie in de Brusselse gemeente Anderlecht.

In 1950, op 21-jarige leeftijd, trouwt hij met Thérèse Michielsens (Anthierens, 1998). Naast zijn werk in de kartonfabriek, dat hij verschrikkelijk vindt, treedt hij vaak gratis op in kleine cafeetjes in Brussel om het leven te leiden dat hij eigenlijk wil en zijn eigen burgerlijke leven te ontvluchten. (Kohly, 2018)

Jacques Brel

In 1953 neemt hij zijn eerste plaat op en in hetzelfde jaar verhuist hij van Schaarbeek naar Parijs en laat alles achter zich. Hij belooft terug te komen als hij beroemd was (Nieuwkerk & Kemps, 2021). In Parijs ontmoet hij Jacques Canetti, een belangrijke platenproducent, die hem op laat treden in het bekende cabaret Les Trois-Baudets. Maar het duurt nog drie jaar voordat hij uiteindelijk doorbreekt en bekendheid krijgt. (Anthierens, 1998) Hij mag bij caféconcerten optreden maar zijn liedjes slaan niet aan bij het publiek en zijn platen verkopen niet goed.

Het nummer *Quand on n'a que l'amour* zorgt in 1956 wel voor zijn doorbraak (Kohly, 2018). In de jaren erna schrijft hij vele bekende chansons als *Ne me quitte pas* en *La valse à mille temps* (Anthierens, 1998). In 1961 staat hij voor het eerst in Olympia als hoofdact, dit maakt hem nog bekender. Hij gaat touren en geeft optreden na optreden zonder pauze. Zijn plankenkoorts zorgt voor heel veel zenuwen en maakt dit nog zwaarder.

Tussendoor blijft Brel ook nieuwe chansons schrijven. Zijn geboorteplaats heeft veel invloed op zijn werk. In bijna al zijn chansons zit België verwerkt. Ook al gaat het chanson niet expliciet over België. Naast dat hij de meeste van zijn chansons in het Frans zingt, zingt hij ook een aantal van zijn chansons in het Vlaams (Kohly, 2018).

Als hij 37 is kondigt Brel aan te gaan stoppen met optreden en begint aan een afscheidstour (Anthierens, 1998). Hij wil zich concentreren op het schrijven van chansons (Kohly, 2018). Op 16 mei het jaar daarna, geeft hij, in casino Roubaix, zijn laatste optreden (Anthierens, 1998).

Daarna gaat hij zeilen op de middellandse zee. Als hij terugkomt gaat hij in musicals spelen en daarna ook in films. Hij speelt onder andere in een musical die een zelf bewerkte versie van het verhaal van Don Quichot vertelt. Op zijn 40e gaat hij in films spelen zoals *L'Emmerdeur*. De film *Le far west*, die hij in 1973 maakt, is een grote flop en zorgt voor het einde van zijn filmcarrière. Hij besluit samen met zijn dochter France en zijn toenmalige vriendin Maddy Barmy met de zeilboot een driejarige wereldreis te maken.

Nadat zijn beste vriend Georges Pasquier alias 'jojo' overlijdt komt hij terug naar Brussel, maar hij vervolgt daarna zijn wereldreis naar de Canarische eilanden. Daar besluit hij te blijven. Op enig moment zakt hij in elkaar en in Brussel wordt bij hem longkanker geconstateerd waaraan hij geopereerd moet worden (Kohly, 2018).

Niet veel later vervolgt hij zijn wereldreis. Omdat hij te zwak is om alleen te varen helpt zijn vrouw hem met zeilen. Ze gaan voor anker bij het eiland Hiva Oa, een eiland in Frans-Polynesië, omdat Brel te zwak is om door te varen. Hier gaan ze wonen. In 1977 duikt hij in Parijs nog één keer de studio in om zijn laatste plaat op te nemen. Op 9 oktober 1978 sterft hij in het ziekenhuis van Bobigny. Brel wordt begraven op Hiva Oa (Kohly, 2018).

Invloed

Brel is toonaangevend vanwege zijn theatrale manier van optreden. Eerst begeleidde Brel zichzelf met een gitaar. Maar die ruilde hij in voor een piano die hij liet spelen door François Rauber. Omdat hij niet zelf piano hoefde te spelen had hij zijn armen vrij. Daardoor kon hij zijn armen en handen vrij bewegen en kon hij zijn liedjes nog theatrale brengen. Hij zong en beeldde het liedje uit met zijn hele lichaam wat ervoor zorgde dat een concert van hem een hele belevenis was. Dit maakte hem uniek (Jacques Brel, 25 jaar later).

De nummers van Brel zijn heel vaak gecoverd door grootheden zoals (chansonniers-chansonnières, sd) onder andere Dalida en Juliette Gréco.

Daarnaast zijn de liedjes van Jacques Brel ook gecoverd door niet Franstalige artiesten. Zo zijn de chansons *Amsterdam* en *La mort* in het Engels gecoverd door David Bowie, waagden onder andere Nina Simone, Frank Sinatra, Johnny Halliday en Wende Snijders zich aan *Ne me quitte pas* en coverde Herman van Veen *La chanson des vieux amants* in het Nederlands als *Liefde van later* (List of cover versions of Jacques Brel songs, sd).

Naast het Nederlands en het Engels zijn de chansons van Brel in nog veel meer talen vertaald. De 200 chansons die hij geschreven heeft, zijn bij elkaar in 95 talen vertaald (Gilbert, sd).

Naast chansonnier was Brel dus ook acteur en regisseur. Dit maakt hem een veelzijdig kunstenaar (Jacques Brel, sd).

Quand on n'a que l'amour

Quand on n'a que l'amour
À s'offrir en partage
Au jour du grand voyage
Qu'est notre grand amour

Quand on n'a que l'amour
Mon amour toi et moi
Pour qu'éclatent de joie,
Chaque heure et chaque jour.

Quand on n'a que l'amour
Pour vivre nos promesses
Sans nulle autre richesse
Que d'y croire toujours

Quand on n'a que l'amour
Pour meubler de merveilles
Et couvrir de soleil
La laideur des faubourgs

Quand on n'a que l'amour
Pour unique raison
Pour unique chanson
Et unique secours

Quand on n'a que l'amour
Pour habiller le matin
Pauvres et malandrins
De manteaux de velours

Quand on n'a que l'amour
À offrir en prière
Pour les maux de la terre,
En simple troubadour

Quand on n'a que l'amour

Als we alleen de liefde hebben
Om met elkaar te delen
Op de dag van de grote reis
Wat onze grote liefde is

Als we alleen de liefde hebben
Mijn liefde, jij en ik
Zodat ze van vreugde ontploffen
Elk uur en elke dag

Als we alleen de liefde hebben
Om onze beloftes te beleven
Zonder enige andere rijkdom
Dan er altijd in te geloven

Als we alleen de liefde hebben
Om te vullen met wonderen
En te bedekken met zon
De lelijkheid van de buitenwijken

Als we alleen de liefde hebben
Als enige reden
Als enige lied
En enige hulp

Als we alleen de liefde hebben
Om de ochtend te kleden
Armen en schurken
In fluwelen jassen

Als we alleen de liefde hebben
Om te bieden in gebed
Voor de gebreken van de aarde,
Als simpele troubadour

Als we alleen de liefde hebben

À offrir à ceux-là	Om te geven aan hen
Dont l'unique combat	Wiens enige strijd
Est de chercher le jour	Is om de dag te zoeken
Quand on n'a que l'amour	Als we alleen de liefde hebben
Pour tracer un chemin	Om een pad te volgen
Et forcer le destin	En het lot te dwingen
À chaque carrefour	Op elk kruispunt
Quand on n'a que l'amour	Als we alleen de liefde hebben
Pour parler aux canons	Om met de kanonnen te spreken
Et rien qu'une chanson	En slechts één lied
Pour convaincre un tambour	Om een trommel te overtuigen
Alors, sans avoir rien	Dus, zonder iets te hebben
Que la force d'aimer,	dan de kracht om te liefhebben
Nous aurons dans nos mains,	Zullen we in onze handen hebben,
Amis, le monde entier	Vrienden, de hele wereld

Analyse

Quand on n'a que l'amour gaat over dat liefde genoeg is om een goed leven te lijden en gelukkig te zijn. En dat je met de kracht van liefde veel kan bereiken.

Het is een typisch chanson van Brel door onder andere de manier waarop hij het nummer brengt. Met zijn kenmerkende theatrale en dramatische manier van zingen zingt hij ook dit chanson. Met heel veel gezichtsexpressie en een geëmotioneerde en krachtige stem bracht hij de emoties die hoorden bij het chanson, over op de luisteraar. Daarnaast zingt hij over de liefde, wat een thema is dat vaak terugkomt in de chansons van Brel. Als laatste is het nummer een typisch nummer van Jacques Brel, omdat het nummer erg poëtisch is en daar stond hij bekend om. Het is zo poëtisch door de herhalende structuur van het chanson. Iedere strofe van het lied begint namelijk met 'quand on n'a que l'amour'. Daarnaast gebruikt Brel in de tekst veel beeldspraak zoals "couvrir de soleil la laideur des faubourgs". Iets bedekken met zonlicht is denk ik een metafoor voor het verspreiden van vrolijkheid, schoonheid en hoop. De buitenwijk staat voor de armoede, verwaarlozing en sociale problemen die er in de buitenwijken zijn. Dus met deze zin wil hij eigenlijk zeggen dat liefde zelfs het zware leven in de buitenwijken dragelijk en mooi kan maken.

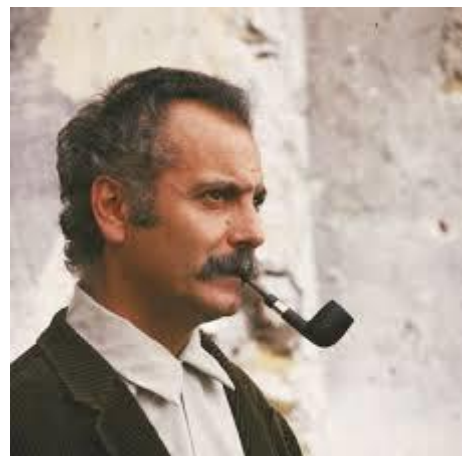
Ik denk dat dit lied zo bekend is geworden is omdat mensen in de tijd waarin het chanson is uitgebracht, behoefte hadden aan een hoopvolle boodschap. Rond 1956 was er namelijk een oorlog in Algerije gaande waardoor de dienstplicht weer werd opgeroepen en zorgde deze oorlog voor veel opstanden die hard werden neergeslagen. Ook bespreekt hij een thema wat iedereen aanspreekt, namelijk de liefde.

Georges Brassens

Als de vrienden van Georges Brassens en Chansonnière Patachou, Brassens niet hadden overtuigd om met zijn chansons op te gaan treden, was de kans groot geweest dat we Brassens, in ieder geval als chansonnier, niet hadden gekend. Want als het aan hemzelf had gelegen zou hij, in eerste instantie, nooit zijn gaan optreden. 'Ik ben toch geen clown' waren zijn exacte woorden.

Biografie

Georges Brassens wordt op 22 oktober 1921 geboren in Sète, Frankrijk. Al van jongs af aan krijgt hij de liefde voor muziek mee van zijn moeder. Brassens verhuist naar Parijs net voor de Tweede Wereldoorlog begint waar hij gaat werken bij het autobedrijf Renault. Hij schrijft ondertussen liedjes maar brengt ze niet uit. Tijdens de oorlog werd hij opgeroepen voor de dienstplicht maar hij kwam hier onderuit doordat hij onder kon duiken bij een Parijs echtpaar. Ondertussen blijft hij liedjes schrijven. Bij het componeren maakt hij geen gebruik van de muziektheorie, maar hij componeert op gevoel en waarnemingen. Hij heeft de muziektheorie namelijk nooit geleerd. Hij krijgt een baan als redacteur van de anarchistische krant *Le Libertaire*. Dit paste heel goed bij zijn eigen anarchistische ideeën.

Georges Brassens

Zelf zou hij in eerste instantie nooit zijn gaan optreden. Maar als hij 31 is, wordt hij door de chansonnière Henriette Ragon, artiestennaam Patachou, het podium van haar Cabaret opgeduwd. Platenbaas Jacques Canetti pikte Brassens op en opperde hem om een plaat op te nemen en zorgde ervoor dat hij in het voorprogramma van Henri Salvador optrad. De reacties van het publiek waren erg verschillend. De ene helft vond zijn liedjes geweldig en bewonderde zijn teksten. Maar de andere helft vond zijn liedjes een schande vanwege sommige thema's van zijn chansons en zijn niet altijd even nette taalgebruik. Hierdoor werden bepaalde liedjes tot 1955 niet op de radio gedraaid. Zijn bekendheid groeit wel en hij treedt op in onder andere Bobino en Olympia. Maar vanaf 1959 verslechtert zijn gezondheid. Dit weerhield hem er niet van om nieuwe liedjes te schrijven en op te treden. Als hij 51 is moet hij toch stoppen met optreden en in 1979 brengt hij zijn laatste album uit. Hij overlijdt als hij 60 jaar is op 29 oktober 1981. (Biografie Georges Brassens, sd)

Invloed

Georges Brassens was eigenlijk een dichter die in eerste instantie niet van plan was om te gaan zingen. Daarom zijn zijn teksten zo poëtisch. Zijn teksten worden nog steeds op scholen gebruikt in het poëzieonderwijs. In 1967 werd Brassens zelfs de Grand Prix de Poésie toegekend door de Académie française (Vijfvinkel, 2021).

Maar de teksten van Brassens waren ook toonaangevend omdat ze toen als schokkend ervaren konden worden. Zijn taalgebruik was niet zo netjes als bij andere muzikanten en gingen in tegen de burgerlijke normen van toen. (Wikipedia, sd) Zijn teksten waren ook erg persoonlijk, zo persoonlijk dat chansonnière Patashou zei dat niemand anders ze zou kopen (concertzenders, sd).

Daarnaast besprak hij vaak maatschappelijke mistanden in zijn liedjes (Het chanson, sd) wat hem ook toonaangevend maakte. In bijvoorbeeld zijn chanson *La pornographe* levert hij kritiek op de preutsheid van de maatschappij (Brassens, 1958).

Niet alleen de tekst maar ook de melodieën van zijn liedjes maken hem toonaangevend. Hij staat bekend om zijn 'simpele' melodieën en hij gebruikte alleen een gitaar als instrument ter ondersteuning van de teksten. Maar stiekem zijn deze melodieën helemaal niet zo simpel en zijn de melodieën net zo bijzonder als zijn teksten (Wikipedia, sd).

Chanson pour l'Auvergnat

Elle est à toi cette chanson
Toi l'Auvergnat qui, sans façon
M'as donné quatre bouts de bois
Quand dans ma vie il faisait froid

Toi qui m'as donné du feu quand
Les croquantes et les croquants
Tous les gens bien intentionnés
M'avaient fermé la porte au nez

Ce n'était rien qu'un feu de bois
Mais il m'avait chauffé le corps
Et dans mon âme, il brûle encore

Dit lied is van jou
Jij die uit de Auvergne komt, die eerlijk en oprecht
Mij vier stukken hout gaf
Toen het in mijn leven koud was

Jij die mij toen vuur gaf
Toen al die boerenpummels
Allemaal goedbedoelende mensen
Ze sloten de deur voor mijn neus

Het was niets anders dan een houtvuur
Maar het verwarmde mijn lichaam
En in mijn ziel brandt het nog steeds

À la manière d'un feu de joie
Toi, l'Auvergnat quand tu mourras
Quand le croc-mort t'emportera

Qu'il te conduise à travers ciel
Au père éternel

Elle est à toi cette chanson
Toi l'hôtesse qui, sans façon
M'as donné quatre bouts de pain
Quand dans ma vie il faisait faim

Toi qui m'ouvris ta huche quand
Les croquantes et les croquants
Tous les gens bien intentionnés
S'amusaient à me voir jeûner

Ce n'était rien qu'un peu de pain
Mais il m'avait chauffé le corps
Et dans mon âme, il brûle encore
À la manière d'un grand festin

Toi, l'hôtesse quand tu mourras
Quand le croc-mort t'emportera
Qu'il te conduise à travers ciel
Au père éternel

Elle est à toi cette chanson
Toi l'étranger qui, sans façon
D'un air malheureux m'as souri
Lorsque les gendarmes m'ont pris

Toi qui n'as pas applaudi quand
Les croquantes et les croquants
Tous les gens bien intentionnés
Riaient de me voir emmené

Ce n'était rien qu'un peu de miel
Mais il m'avait chauffé le corps
Et dans mon âme, il brûle encore
À la manière d'un grand soleil

Toi, l'Étranger quand tu mourras
Quand le croc-mort t'emportera
Qu'il te conduise à travers ciel
Au père éternel

Als een vreugdevuur
Jij, die uit de Auvergne komt, als je sterft
Wanneer de dode man je meeneemt

Moge hij je door de lucht begeleiden
Naar de eeuwige vader

Dit lied is van jou
Jij gastvrouw die, eerlijk en oprecht
Mij vier stukjes brood gaf
Toen ik in mijn leven honger had

Jij die toen je (brood)kist voor mij opende
Toen de boerenpummels
Met goede bedoelingen
Het leuk vonden om mij te zien verhongeren

Het was niets anders dan een beetje brood
Maar het verwarmde mijn lichaam
En in mijn ziel brandt het nog steeds
Als een groot feest

Jij, de gastvrouw als je sterft
Wanneer de dode man je meeneemt
Moge hij je door de lucht begeleiden
naar de eeuwige vader

Dit lied is van jou
Jij de vreemdeling die, oprecht
Je glimlachte naar mij met een ongelukkige blik
Toen de politie mij meenam

Jij die niet applaudisseerde toen
De boerenpummels
Al die mensen met goede bedoelingen
lachten toen ik werd weggevoerd

Het was niets anders dan een beetje honing
Maar het verwarmde mijn lichaam
En in mijn ziel brandt het nog steeds
Als een grote zon

Jij, vreemdeling, als je sterft
Wanneer de dode man je meeneemt
Moge hij je door de lucht leiden
naar de eeuwige vader

Analyse

Het lied gaat over degenen die de ik-persoon hebben opgevangen toen de ik-persoon dakloos was, of in ieder geval erg arm, en hoe ze hem geholpen hebben en hoe dankbaar hij daar voor is. Ik denk dat het nummer gaat over Jeanne en Marcel Planche, die Georges Brassens hebben opgevangen en waarbij hij uiteindelijk 22 jaar heeft gewoond. En dat Brassens zelf de ik-persoon is.

Dit nummer is typisch een nummer van Brassens omdat de tekst enkel begeleid wordt door een gitaar waarop Brassens een kabbelend, 'simpel' en eentonig deuntje speelt. De tekst is erg poëtisch wat heel kenmerkend is voor de teksten van Brassens. In de zin 'Het was niets anders dan een houtvuur' kan het houtvuur een metafoor zijn voor warmte, gezelligheid en comfort.

In de volgende zin 'Maar hij verwarmde mijn lichaam' gebruikt Georges Brassens een personificatie om de tekst nog beeldender te maken. Het houtvuur krijgt namelijk menselijke eigenschappen. Ook maakt hij gebruik van herhaling. Zo komt de zin 'il brûle encore' een paar keer terug waardoor er extra nadruk op wordt gelegd.

Ik weet niet goed waarom dit chanson zo bekend is geworden. Misschien omdat het door het kabbelende deuntje makkelijk mee te neuriën en zingen is.

Charles Aznavour

Ik denk dat geen enkele chansonnier of chansonnière een langere, productievere carrière heeft gehad dan de Armeense Charles Aznavour. In zijn 70 jaar durende carrière nam hij meer dan 1.200 liedjes op die in 9 talen werden vertaald. Daarbij schreef hij alleen en samen met anderen meer dan 1.000 liedjes (Charles Aznavour, sd).

Biografie

Charles Aznavour is in Parijs geboren op 22 mei 1924. Zijn ouders zijn vanuit Armenië naar Frankrijk gevlucht. Hij groeit op in Quartier Latin en ontwikkelde vanaf jonge leeftijd een liefde voor theater en film. Dit wordt door zijn ouders gestimuleerd.

In de jaren 40 geeft Aznavour samen met een vriend, Pierre Roche, zijn eerste optreden in een nachtclub in Parijs als Roche & Aznavour. Dit wordt aangemoedigd door Édith Piaf en Maurice Chevalier, maar ze willen dat Aznavour alleen verder gaat.

Vlak na de Tweede Wereldoorlog stopt het duo. In dezelfde periode krijgt Aznavour een rol in de film *Adieu Chérie*. Hierna zullen nog heel veel films volgen zoals *Shoot The Piano Player*, *Il Maestro*, *The Blockhouse* en *Die Blechtrommel*.

In de jaren 50 geeft Aznavour voor het eerst een eigen show in Olympia. Dit zorgt voor zijn grote doorbraak. Ook in het buitenland breekt hij door. Hij krijgt de bijnaam 'de Franse Sinatra' en zijn bekendste chansons zijn *Et Pourtant*, *Que C'est Triste Venise*, *Mes Emmerdes*, *La Bohème* en *Tous Les Visages De l'Amour* (She).

Ook als hij ouder wordt blijft hij optreden en chansons schrijven. Als hij 80 is begint hij aan een 5 jaar durende afscheidstour. In 2018 overlijdt Aznavour op 94jarige leeftijd. (Charles Aznavour - Biografie, sd)

Charles Aznavour

Invloed

Het eerste wat Charles Aznavour toonaangevend maakt is dat hij een hele lange periode heeft opgetreden en chansons geschreven heeft. Zijn lange en productieve carrière zorgde ervoor dat hij dus meer dan 1.200 chansons heeft toegevoegd aan het genre (Charles Aznavour, sd).

Wat Aznavour ook invloedrijk maakt is dat zijn muziek tot ver buiten Frankrijk beluisterd wordt. Hij is namelijk ook bekend buiten Frankrijk en zijn muziek is over heel de wereld geliefd. Hij wordt zelfs de Franse Frank Sinatra genoemd en in 1998 werd Charles Aznavour door Time Magazine en CNN uitgeroepen tot Entertainer van de Eeuw. Naast het Frans nam Aznavour ook op in andere talen zoals het Engels.

Bovendien was Charles Aznavour naast chansonnier, net zoals Jacques Brel, acteur. Bij elkaar heeft hij in meer dan 60 films gespeeld (Steenhoff, 2018).

Daarnaast waren ook zijn teksten toonaangevend. Hij sneed onderwerpen aan die andere chansonniers vermeden zoals bijvoorbeeld homoseksualiteit in het chanson *Comme ils disent*. Ook kon hij als geen ander thema's als nostalgie en spijt verwoorden in zijn teksten. Een goed voorbeeld is de tekst van zijn chanson *Hier encore*.

Hier encore

Hier encore, j'avais vingt ans
Je carressais le temps
et jouais de la vie
Comme on joue de l'amour
Et je vivais la nuit
Sans compter sur mes jours
qui fuyaient dans le temps

J'ai fait tant de projets
qui sont restés en l'air
j'ai fondé tant d'espoirs
qui se sont envolés
Que je reste perdu
ne sachant ou aller
Les yeux cherchant le ciel
Mais le coeur mis en terre

gisteren was ik nog 20 jaar
ik genoot van de tijd
en speelde met het leven
zoals je met de liefde speelt
ik leefde in de nacht
zonder de dagen te tellen
die verdwenen in de tijd

ik heb zoveel plannen gemaakt
waarvan niks terecht is gekomen
ik had zoveel hoop
die in rook is opgegaan
dat ik verloren achterblijf.
niet wetende waarheen te gaan
mijn ogen speurden de hemel af
maar mijn hart is begraven in de aarde

Hier encore j'avais vingt ans
Je gaspillais le temps
En croyant l'arreter
et pour le retenir,

même le devancer
Je n'ai fait que courrir
Et me suis essouffler
Ignorant le passé
conjuguant au futur

Je precedais de moi toute conversation
et donnais mon avis
que je pensais le bon
Pour critiquer le monde
avec désinvolture

Hier encore j'avais vingt ans
Mais j'ai perdu mon temps
a faire des folies
Qui ne me laissent au fond rien de vraiment précis

Que quelques rides au front

et la peur de l'ennui
Car mes amours sont mortes avant que d'exister

Mes amis sont partis et
et ne reviendront pas
Par ma faute j'ai fait le vide autour de moi

Et j'ai gaché ma vie et mes jeunes années

Du meilleur et du pire en jettant le meilleur

en jettant le meilleur
J'ai figé mes sourirs
et j'ai glacé mes peurs
Ou sont-ils a present, a present mes vingts ans?

gisteren was ik nog 20 jaar
ik verspilde mijn tijd
omdat ik dacht hem te kunnen stoppen
en om hem vast te houden

hem zelfs voor te kunnen blijven
ik heb niet anders gedaan dan gerend
en ik ben buiten adem geraakt,
ik negeerde het verleden
ik dacht alleen maar aan de toekomst

Ik begon ieder gesprek met "ik"
en gaf mijn advies
waarvan ik dacht dat het juist was
om de wereld te bekritisieren
op een arrogante manier

gister was ik nog 20 jaar
maar ik verspilde mijn tijd
aan onnodige dingen
die me niet echt iets tastbaars achter
laten
behalve een paar rimpels in mijn
voorhoofd
en de angst voor verveling
omdat mijn liefdes stierven voordat ze
begonnen

mijn vrienden zijn weg
en zullen niet meer terugkomen
door mijn eigen fout heb ik een leegte
om mij heen gecreëerd
en heb ik mijn leven en jonge jaren
verknoid/vergooid
van het beste en slechtste

heb ik het beste weggegooid
mijn lach is gestorven
en mijn angsten zijn bevroren
Waar zijn mijn 20de jaren nu

Analyse

Hier encore gaat over iemand die terugkijkt op zijn 20ste jaren en hoe hij die tijd verspild heeft aan onbelangrijke dingen. Daar heeft hij heel veel spijt van en neemt dit zichzelf nu kwalijk.

Spijt is een typisch thema voor de chansons van Aznavour. Ook het thema melancholie, wat erg naar voren komt in het chanson, komt vaak terug in zijn chanson. De chansons van Aznavour waren vaak erg melancholisch en nostalgisch net zoals *Hier encore*. Dit uit zich in zowel zijn teksten als de melodieën. Ook dit chanson zingt Aznavour met een geëmotioneerde stem, die de emoties van de tekst overbrengen.

Aznavour gebruikt heel erg veel metaforen: het "verliezen van tijd" en het "zoeken naar de hemel met een hart dat in de grond ligt." Dit maakt het lied erg poëtisch.

Ik denk dat het lied voor een deel zo bekend is geworden omdat zulke melancholische gevoelens voor iedereen wel herkenbaar zijn en ze zich dus kunnen verplaatsen in de tekst. Ook is het lied in veel talen, zoals Engels, uitgebracht wat zorgt voor een groot bereik.

Barbara

Monique Serf heeft haar artiestennaam, Barbara, van haar oma, Varvara Brodsky, die uit Oekraïne komt (Barbara, sd). Als joods meisje groeide Monique op tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ondanks haar verschrikkelijke jeugd groeide ze uit tot een van de bekendste chanssonnières ooit.

Biografie

Monique Serf wordt in 1930 geboren in Parijs en komt uit een Joods gezin. Al op 4 jarige leeftijd werd ze geïnspireerd door de deuntjes van Trenet en Chevalier. Tijdens de oorlog dook het gezin onder andere onder in Normandië.

Barbara

In haar jeugd, vanaf ongeveer haar 10e, is ze misbruikt door haar vader. Ze heeft hier heel lang over gezwegen. Ze is in Normandië in paniek één keer naar een politieagent gerend om te vertellen wat haar vader deed. Maar haar vader rende er achter aan en vertelde aan de agent dat er niks aan de hand was en Monique maar wat fantaseert en zo komt hij hiermee weg.

Ook met haar moeder had ze niet veel. Na de oorlog komen ze weer terug naar de buurt in Parijs waar ze voor de oorlog woonden. Haar vader koopt een piano voor haar als ze 15 is en ze mag op pianoles, wat uitzonderlijk was in die tijd, vlak na de oorlog. In 1948 wordt zij meegenomen door haar pianolerares naar een concert van Édith Piaf. Dit zorgde ervoor dat ze zelf zangeres wilde worden. Ze wordt figurant, in het ensemble, bij een operettegezelschap in theater Mogador. Hierdoor kon ze haar ouderlijk huis verlaten.

Op een gegeven moment gaat ze weg bij het ensemble en gaat ze zelf als zangeres optreden in cafeetjes zoals onder andere in l'Ecluse, waardoor ze steeds bekender werd, samen met haar pianiste Liliane Benelli. Voor haar schreef ze later *Une petite cantate* toen Benetti overleed. Ze krijgt een telefoontje dat haar vader is overleden in Nantes. Ze had al lang geen contact meer met hem, maar ging er toch heen. Hierover schrijft ze het chanson *Nantes* (van Nieuwkerk & Kemps, 2021). Ze heeft een sterke band met haar fans, maar aan het einde van haar leven treedt ze niet meer op net zoals Aznavour. Ze neemt wel nog een paar platen op maar leidt een teruggetrokken en rustig bestaan.

In 1997 loopt ze een voedselvergiftiging op na het eten van zeevruchten. Dit zorgde voor een reeks aan complicaties en ze overlijdt aan een toxische shock (Engers, 2022).

Invloed

Wat Barbara heel bijzonder maakt is haar stem en manier van zingen. Ze combineert zangtechnieken die ze geleerd heeft op het conservatorium van Parijs met haar eigen zangstijl. Zo heeft ze op het conservatorium bijvoorbeeld geleerd hoe ze controle houdt over haar ademhaling tijdens het zingen. Dit combineert ze met haar eigen zangstijl, die veel meer draait om emoties overbrengen en soms zelfs richting fluisteren ging. (Moller, 2017) Ze was magnifiek in het overbrengen van emoties met haar stem. (chansonniers-chansonnières, sd) “Er was geen zangeres op de wereld die intenser zong dan Barbara” zegt Mathijs van Nieuwkerk (van Nieuwkerk & Kemps, 2021).

Barbara is toonaangevend door haar lyrische poëtische teksten. De teksten gaan vaak over wat ze zelf in haar eigen leven mee heeft gemaakt. Daardoor voelen de emoties die ze overbrengt ook zo echt. (barbara-1930-1997, sd)

Dis, quand reviendras-tu

Voilà combien de jours
Voilà combien de nuits
Voilà combien de temps que tu es reparti,

Dit is hoeveel dagen
Dit is hoeveel nachten
Dit is hoelang het nog duurt voordat je terug komt

Tu m'as dit cette fois, c'est le dernier voyage
Pour nos coeurs déchirés,
C'est le dernier naufrage,
Au printemps, tu verras, je serai de retour,
Le printemps, c'est joli pour se parler d'amour,
Nous irons voir ensemble les jardins refleuris,
Et déambulerons dans les rues de Paris,

Je zei me deze keer dat het de laatste reis is
Voor onze gebroken harten
is het de laatste schipbreuk
in de lente, zei je, ben ik terug
De lente is mooi om over de liefde te praten
We zullen samen de tuinen zien opbloeien
en dwalen door de straten van Parijs

Dis, quand reviendras-tu,
Dis, au moins le sais-tu,
Que tout le temps qui passe,
Ne se rattrape guère,
Que tout le temps perdu,
Ne se rattrape plus,

zeg me, wanneer kom je terug
zeg tenminste dat je het weet
dat alle tijd die verstrijkt
nauwelijks is in te halen
dat alle verloren tijd
niet meer in te halen is

Le printemps s'est enfui depuis longtemps déjà,
les feuilles mortes,
brûlent les feux de bois
A voir Paris si beau dans cette fin d'automne,

Soudain je m'alanguis, je rêve, je frissonne,
Je tangué, je chavire, et comme la rengaine,

Je vais, je viens, je vire, je me tourne, je me traîne,

Ton image me hante, je te parle tout bas,

Et j'ai le mal d'amour, et j'ai le mal de toi,

Dis, quand reviendras-tu,
Dis, au moins le sais-tu,
Que tout le temps qui passe,
Ne se rattrape guère,
Que tout le temps perdu,
Ne se rattrape plus,

J'ai beau t'aimer encore,
j'ai beau t'aimer toujours,
J'ai beau n'aimer que toi,
j'ai beau t'aimer d'amour,
Si tu ne comprends pas qu'il te faut revenir,
Je ferai de nous deux mes plus beaux souvenirs,

Je reprendrai la route, le monde m'émerveille,
J'irai me réchauffer à un autre soleil,
Je ne suis pas de celles qui meurent de chagrin,
Je n'ai pas la vertu des femmes de marins,

Dis, quand reviendras-tu,
Dis, au moins le sais-tu,
Que tout le temps qui passe,
Ne se rattrape guère,
Que tout le temps perdu,
Ne se rattrape plus

de lente is nu al een tijdje voorbij Craquent
de herfstbladeren kraken
houtvuren branden

Parijs is zo mooi aan het einde van de
herfst

plots kwijn ik weg, ik droom, ik huiver
ik gooi, ik kapseis en het is hetzelfde
liedje

ik ga, ik kom, ik draai me om,
ik sleep mezelf voort

jouw beeld achtervolgt me, ik fluister
tegen je

en ik heb liefdesverdriet, ik mis je

zeg me, wanneer kom je terug
zeg tenminste dat je het weet
dat alle tijd die verstrijkt
nauwelijks is in te halen
dat alle verloren tijd
niet meer in te halen is

Ook al houd ik nog van je
hoe veel ik ook van je zal blijven houden
hoeveel ik alleen van jou gehouden heb
hoeveel ik ook oprecht van je gehouden heb
als jij niet snapt dat je terug moet komen
zal ik van ons tweeën één van mijn mooiste
herinneringen maken.

ik vervolg mijn weg, de wereld verwondert me
ik zal mezelf opwarmen aan een andere zon
ik ben niet iemand die zal sterven van verdriet
ik ben niet zoals zeemannsvrouwen

zeg me, wanneer kom je terug
zeg tenminste dat je het weet
dat alle tijd die verstrijkt
nauwelijks is in te halen
dat alle verloren tijd
niet meer in te halen i

Analyse

In het chanson wordt door de ogen van een geliefde verteld hoe diegene de tijd beleeft dat zijn geliefde op reis is. Het chanson is geschreven voor Hubert Balley; Barbara's geliefde in die tijd. Ze ontmoette hem in Ivoorkust en gaat in 1961 drie maanden bij hem wonen. Na de drie maanden gaat ze terug naar Parijs en wacht totdat hij ook terugkomt naar Parijs. Uiteindelijk komt hij terug en zijn ze weer samen.

Het chanson is erg typerend voor de chansons van Barbara omdat het een lied is gebaseerd op haar eigen leven en ervaringen. Net zoals bijvoorbeeld *Nantes*. Ook de emotionele intensiteit waarmee ze bijna al haar liedjes zingt, gebruikt ze ook voor dit chanson. Het zorgt ervoor dat dat haar liedjes een extra emotionele laag krijgen.

Het chanson is poëtisch doordat ze onder andere de seizoenen gebruikt om emoties uit te drukken. De lente staat symbool voor hoop. Dat kun je zien in de 2^e strofe. Hij komt terug in de lente en dan is alles weer goed. Ze heeft dus hoop. Maar in de 4^e strofe na het eerste refrein is het herfst. De herfst staat voor melancholie. In de 4^e strofe mist ze haar geliefde heel erg en denkt ze de hele tijd aan hem. Ik denk aan de tijd die ze samen doorbrachten voordat hij weg ging en ik denk dat ze stiekem ook wel bang is dat hij niet terug komt. Uiteindelijk is ze ook de sterke vrouw die besluit verder te gaan met haar leven. Ze weigert namelijk een zeemansvrouw te zijn die maar blijft wachten tot haar man terugkomt en altijd maar afhankelijk is van de man. Ze wil verder met haar leven en 'zich verwarmen onder een andere zon'.

Ik denk dat dit chanson zo bekend is geworden omdat het zo'n mooi liefdes liedje is. In de tekst verteld ze zo mooi hoe ze zich voelt. En in combinatie met haar stem maakt het, vind ik zelf, een van de mooiste liefdesliedjes ooit. Ook is het thema universeel en denk ik dat het erg herkenbaar kan zijn voor veel mensen.

Juliette Gréco

Juliette wordt door Jean-Paul Sartre ook wel de muze van het existentialisme genoemd. In het zwart gekleed zingt ze vaak gedichten van dichters zoals Jacques Prévert en ze wordt het gezicht van de wijk Saint-Germain-des-Prés in Parijs in de jaren 60.

Biografie

Op 7 februari 1927 wordt Juliette Gréco geboren. Haar vader had liever een zoon gehad; dit zorgde voor heel veel agressie in huis. Hierdoor verlieten Gréco, haar zusje en haar moeder het huis. Maar ook van hun moeder kregen de zusjes weinig liefde. 'Je bent de vrucht van een verkrachting', kreeg Juliette te horen.

Tijdens de oorlog werden Juliettes zus en moeder opgepakt door de Geheime Staatspolizei. Juliette werd opgevangen door haar vroegere Frans docente, nu actrice, Hélène Duc. Ze laat Gréco gedichten voordragen in de klas, liet haar kennis maken met de wereld van het theater en gaf haar haar eerste rol.

Juliette Gréco

Toen Parijs bevrijd was kwamen haar zus en moeder vrij en Juliette ging samen met haar zus in een appartement in Saint-Germain-des-Prés wonen. Ze ontmoet daar mensen als Maurice Merleau-Ponty en Simone de Beauvoir en foto's van haar die gemaakt zijn door fotografen van *Samedi-Soir* verspreiden zich over heel de wereld. Ze ontmoet ook Jean-Paul Sartre. Door hem gaat ze zingen. Ze krijgt een relatie met Miles Davis. Hoewel hun relatie geen probleem was in Frankrijk, was hun relatie voor het toen racistische Amerika onacceptabel. Daarom trouwen ze niet. Uiteindelijk trouwt ze met Philippe Lemaire, een acteur, en krijgt daarmee een dochter, Laurence-Marie. Maar ze scheiden uiteindelijk. Ze treedt onder andere op in l'Olympia, Brazilië en New York.

Gréco speelt ook in een aantal films. Vanaf 1967 wordt ze begeleid door Gérard Jouannest, de vroegere vaste pianist-componist van Jacques Brel. Ze trouwen in 1989. Tot 2016 blijft ze optreden. Ze geeft nog een afscheidstournee, maar die wordt abrupt afgebroken nadat ze een beroerte kreeg en niet meer kan praten. Op 23 september 2020 overlijdt ze in de Provence (Wolf, 2020).

Invloed

Juliettes stem herken je direct. Haar stem is erg bijzonder en ze heeft een unieke manier van zingen. Ze praat eerder dan dat ze zingt en heeft een warme, diepe stem. (chansons, sd)

Julliette Gréco had cultureel heel veel invloed, dit maakte haar ook toonaangevend. Ze was een symbool van het existentialisme. (Vanclooster, 2020) Het existentialisme is een filosofische stroming die zich bezighoudt met vragen over het doel van het bestaan van het individu, op welke manier mensen dit doel vinden en de manier waarop ze leven. Het idee van het existentialisme is dat mensen eerst geboren worden en daarna pas ontwikkelen wie ze zijn en wat hun essentie is in het leven door keuzes, ervaringen en acties. Je wordt dus niet geboren met een vast doel of persoonlijkheid. Maar deze vorm je zelf door de manier waarop je leeft. (existentialisme, sd) Julliette Gréco maakte dit existentialisme van Sartre toegankelijker voor een groot publiek (Vanclooster, 2020) door de teksten van Sartre, te zingen.

Haar wat gewaagdere maar ook diepzinnige teksten over de liefde bereidden de seksuele revolutie en mei '68 voor. Dus daar heeft ze ook invloed op gehad.

Naast het zingen van haar eigen liedjes en gedichten van dichters, heeft ze ook liedjes gecoverd van andere chansonniers en chansonnières terwijl die nog helemaal niet bekend waren. Zo maakte ze als eerste in 1952 een lied van Aznavour tot een hit. Een paar jaar daarna zong ze *Le diable (Ça va)* van de, toen nog, onbekende Jacques Brel. En eind jaren vijftig was ze ook nog eens een van de ontdekkers van Serge Gainsbourg. (seks-wijn-n-chanson, sd)

Je suis comme je suis

Je suis faite pour plaire
Et n'y puis rien changer
Mes lèvres sont trop rouges
Mes dents trop bien rangées
Mon teint beaucoup trop clair
Mes cheveux trop foncé

Et puis après?
Qu'est-ce que ça peut vous faire?
Je suis comme je suis
Je plais à qui je plais

Je suis comme je suis
Je suis faite comme ça
Quand j'ai envie de rire
Oui, je ris aux éclats

J'aime celui qui m'aime
Est-ce ma faute à moi?
Si ce n'est pas le même
Que j'aime chaque fois?

Je suis comme je suis
Je suis faite comme ça
Que voulez-vous de plus?
Que voulez-vous de moi?

Qu'est-ce que ça peut vous faire
Ce qui m'est arrivé?
Oui, j'ai aimé quelqu'un
Et quelqu'un m'a aimée
Comme les enfants qui s'aiment
Simplement savent aimer
Aimer, aimer

Pourquoi me questionner?
Je suis là pour vous plaire
Et n'y puis rien changer

Je suis comme je suis
Je suis faite comme ça
Quand j'ai envie de rire
Oui, je ris aux éclats

ik ben gemaakt om te behagen
en ik kan het niet veranderen
mijn lippen zijn te rood
mijn tanden te netjes
mijn huid veel te bleek
mijn haar te donker

En wat dan
Wat kan jou dat wat schelen
ik ben wie ik ben
ik behaag wie ik behagen wil

ik ben wie ik ben
ik ben zo gemaakt
als ik wil lachen
ja, dan lach ik hardop

ik hou van mensen die van mij houden
Is het mijn schuld?
als het niet dezelfde is
die ik iedere keer leuk vind ?

ik ben wie ik ben
ik ben zo gemaakt
Wat wil je nog meer
Wat wil je van me

wat maakt het jou uit
Wat er met mij gebeurt ?
ja, ik heb van iemand gehouden
en diegene hield ook van mij
zoals kinderen van elkaar houden
gewoon weten hoe ze lief moeten hebben
om lief te hebben, om lief te hebben

Waarom zou ik mezelf afvragen
ik ben hier om je een plezier te doen
en ik kan niks veranderen

ik ben wie ik ben
ik ben zo gemaakt
als ik wil lachen
ja, dan lach ik hardop

J'aime celui qui m'aime
Est-ce ma faute à moi?
Si ce n'est pas le même
Que j'aime chaque fois?

Je suis comme je suis
Je suis faite comme ça
Que voulez-vous de plus?
Que voulez-vous de moi?

ik hou van mensen die van mij houden
Is het mijn schuld?
als het niet dezelfde is
die ik iedere keer leuk vind

ik ben wie ik ben
ik ben zo gemaakt
Wat wil je nog meer
Wat wil je van me

Analyse

De ik-persoon is, in het originele gedicht in ieder geval, een prostitué die denk ik een gesprek heeft met iemand die niet begrijpt waarom ze dit werk doet. Ze schiet in de verdediging en het lijkt wel alsof ze stiekem geraakt is door de vraag die aan haar is gesteld.

Hoewel het in dit chanson minder duidelijk is, zijn er in de melodie jazz elementen te horen. Dit is erg kenmerkend voor haar muziek. Dit is beter te horen in chansons als *La javanaise* of *Sous le ciel de paris*. De tekst is een door Jacques Prévert bewerkt gedicht van de dichter Jacques Prévert zelf. Dit is heel typerend voor haar teksten. Veel zijn geschreven door dichters zoals Jacques Prévert. Dit zorgt ervoor dat haar teksten vaak erg poëtisch zijn.

Het chanson is zo bekend geworden omdat de tekst erg toegankelijk is maar toch poëtisch is. Dat het een gedicht van Prévert is draagt denk ik ook bij aan de bekendheid.

Samenvatting

Bij de uitwerking van deze deelvraag heb ik een aantal chansonnières en chansonniers uitgekozen waarvan ik heb onderzocht waarom zij zo toonaangevend waren voor het klassieke chanson. Ik heb gekozen voor Édith Piaf, Jacques Brel, Georges Brassens, Charles Aznavour, Barbara en Juliette Gréco omdat deze chansonnières en chansonniers worden gezien als echt de allergrootste chansonnières en chansonniers van het klassieke chanson française.

Juliette Gréco is toonaangevend door haar bijzondere stem en manier van zingen, culturele en maatschappelijke invloed en zij ontdekte chansonniers die later erg bekend zouden worden. Barbara was toonaangevend door haar unieke stem, intense manier van zingen en haar poëtische en persoonlijke teksten.

Charles Aznavour is toonaangevend omdat hij ervoor zorgde dat het genre wereldwijd nog meer bekendheid kreeg, zijn lange en productieve carrière, veelzijdigheid als kunstenaar, het aansnijden van door andere vermeden thema's en zijn manier van het vertolken van spijt en nostalgie in zijn chansons.

Georges Brassens was op zijn beurt toonaangevend vanwege zijn poëtische en maatschappijkritische teksten, zijn taalgebruik en melodieën.

Jacques Brel was weer toonaangevend vanwege zijn theatrale manier van optreden en zingen, zijn chansons zijn heel vaak gecoverd door grootheden en naast chansonnier was Brel ook acteur en regisseur.

Édith Piaf tot slot was toonaangevend vanwege haar unieke en herkenbare stem en stijl van uitvoering, ze heeft heel veel bekende chansons aan het genre toegevoegd en ze heeft heel veel invloed gehad op andere bekende chansonniers.

Deelvraag 3

Hoe heeft het Franstalige chanson zich ontwikkeld door de jaren heen?

In deze deelvraag wordt onderzocht hoe het Franstalige chanson zich door de jaren heen heeft ontwikkeld. De deelvraag begint bij de middeleeuwen en eindigt in de 21e eeuw. Het chanson ontwikkelt zich namelijk van troubadoursliederen in de middeleeuwen via operettes in de Belle époque tot hedendaagse popmuziek.

Middeleeuwen

De geschiedenis van het Franse chanson gaat helemaal terug tot in de middeleeuwen. Het chanson kent zijn oorsprong in twee kunstvormen die door troubadours werden uitgevoerd; het heldendicht en het lyrische lied (Krekel, 2013). Een heldendicht is een lang verhalend gedicht. Deze gedichten gingen vaak over belangrijke mythologische, historische personages en gebeurtenissen (epos, sd). De minstrelen zongen dus vaak dit soort heldendichten, wat bekend staat als het chanson de geste. Het bekendste chanson de geste was het chanson de Roland (Loo, 2011). Het chanson de Roland is een voorbeeld van een heldendicht. Het vertelt de heldendaden van ridder Roland en zijn wapenbroeder Olivier. Het speelt zich af in de tijd van Karolingische rijk (Chanson de Roland, sd).

Andere troubadours zongen meer lyrische liederen (Loo, 2011). Lyrische liederen zijn, in tegenstelling tot het chanson de geste, kort en worden niet verhalend verteld. Ook worden er meer emoties geuit (lyriek, sd). Dit waren vaak liefdesliederen (Loo, 2011). Deze liederen werden gezongen in de eigen volkstaal (Krekel, 2013). Troubadours uit het zuiden zingen in het Occitaans en trouvères uit het noorden in het Frans. Hun hoofse liederen gaan over de liefde voor een onbereikbare vrouw die verleid moet worden tot vreemdgaan (Loo, 2011).

Een lied bestond uit één melodie en werd begeleid door muziekinstrumenten (Krekel, 2013) zoals een harp, portatief (een draagbaar pijporgeltje) of luit; een soort gitaar met bolle klankkast en 4 tot 12 snaren (troubadours, sd).

Wanneer op een gegeven moment de teksten van de gezongen gedichten in strofen worden opgedeeld, veranderen de gezongen gedichten in chansons. Niet alleen troubadours, maar ook sommige vorsten gaan zelf dichten en zingen. Andere vorsten huren daar iemand voor in. Langzaam splitsen het zingen en dichten zich van elkaar en ontstaan er auteurs; degene die de gedichten en liederen schrijven. Dit worden trouvères genoemd. De vertolkers daarvan kregen de naam minstreel. Heel soms beheerste een kunstenaar allebei de vakgebieden. Dit zijn voorgangers van Jacques Brel, Leo Ferré en Georges Brassens (Loo, 2011).

Renaissance

De Franse renaissance begint ruwweg met de expeditie van Karel VIII naar Napels in 1494 en duurt ongeveer tot de dood van Hendrik IV in 1610. De renaissance staat bekend om de hernieuwde interesse in de klassieke oudheid. In plaats van alles aan te nemen wat er gezegd werd ging men zelf empirisch onderzoek doen. Het zelf nadenken zorgde ervoor dat mensen gingen twijfelen aan het katholicisme en daardoor komt het protestantisme op. Er ontstaat dus een splitsing in de kerk. Dat zorgde voor heel veel spanning (Franse renaissance , sd). In de middeleeuwen was het Latijn de hoofdtal, maar werd er al veel in het Frans gezongen (Krekel, 2013). Schrijvers als Pierre de Ronsard en Michel de Montaigne zorgen voor een vernieuwing in de Franse taal en literatuur. Ook komen er heel veel Italiaanse invloeden naar Frankrijk. Vooral op gebied van beeldende kunst (Franse renaissance , sd).

Een nieuwe officiële taal

Hoewel veel liedjes al in het Frans gezongen werden (Krekel, 2013), was in de middeleeuwen het Latijn de officiële taal. Daar komt aan het begin van de Renaissance verandering in. In 1539 benoemt Frans I de Franse taal tot de officiële taal van Frankrijk. Dat gebeurt met het *Ordonnance de Villers-Cotterêts*. Voortaan worden alle aktes, contracten, vonnissen enzovoort in het Frans geschreven.

Om de Franse poëzie definitief op de kaart te zetten schrijft Joachim du Bellay het boek *Defene et illustration de la langue française*. Hierdoor wordt de Franse taal uitgebreid en Du Bellay haalt hiervoor veel inspiratie uit de klassieke talen. Vooral het Latijns heeft veel invloed gehad op de Franse taal. Het Latijnse woord 'fragilis', wat breekbaar betekent, wordt bijvoorbeeld in het Frans opgenomen als fragile (Loo, 2011).

Ontwikkelingen in de muziek

Tijdens de renaissance werd de muziek meerstemmig. Verder kreeg de muziek een contrapuntische stijl (Krekel, 2013). Dat wil zeggen dat er veel aandacht wordt besteed aan hoe de onafhankelijke stemmen samenklanken. De verschillende stemmen moeten los van elkaar soepel klinken en een melodie hebben maar alle stemmen samen moeten ook mooi klinken (contrapunt , sd). Ook kreeg de muziek een meer programmatische inhoud. Dit voegt een extra laag van betekenis toe aan de muziek doordat de componist probeert om specifieke ideeën of beelden over te brengen aan de luisteraar. Dit doet hij aan de hand van muzikale elementen zoals specifieke melodieën, muzikale effecten of ritmes die de luisteraar aan een bepaalde emotie of beeld laat denken.

(Programmatische muziek , sd). Dit werd in deze tijd vaak gedaan door de andere stemmen te vervangen voor instrumenten.

Belangrijke componisten in deze tijd zijn Gilles Binchois, Guillaume Dufay en Clement Janequin (Krekel, 2013). Clement Janequin was bekend om zijn programmatische muziek (Clement Janequin , sd). Gilles Binchois stond bekend om zijn korte wereldlijke chansons (Gilles Binchois, sd). Zijn chansons werden dus niet beïnvloed door een godsdienst. Hieruit valt te concluderen dat vooral in de middeleeuwen de chansons heel erg beïnvloed werden door het geloof, maar dat dit in de Renaissance steeds meer afneemt. Guillaume Dufay was een van de laatste componisten die ingewikkelde middeleeuwse technieken en structuren gebruikte. De middeleeuwse technieken werden getypeerd door de meerstemmige muziek. Hierbij behoort bijvoorbeeld ook isoritmie: een ingewikkelde techniek waarbij ritmepatronen los van de melodie herhaald worden. Daarnaast droeg Dufay ook bij aan de nieuwe technieken die de renaissance typeren. De nieuwe muzikale kenmerken die Dufay gebruikte waren prettigere samenklanken die minder hard klonken in vergelijking met de klanken van de middeleeuwen. Het waren natuurlijk aanvoelende muzikale zinnen en melodieën, die gemakkelijker te onthouden en te zingen waren (Guillaume du Fay, sd).

Parijse chansons

Deze ontwikkelingen zorgen vanaf ongeveer het begin van de 16^e eeuw weer voor een nieuw soort chanson, namelijk het Parijse chanson.

De meeste liedjes van het Parijse chanson waren liefdesliederen of drinkliederen. Het is minder polyfonisch, dus minder stemmig. Dit kwam omdat humanisten vonden dat een tekst een gebed was en verstaanbaar moest zijn. Als er meerstemmig gezongen wordt kun je de tekst namelijk veel minder goed verstaan. Er worden nog wel imitatie technieken gebruikt, dat wil zeggen dat een melodisch thema of motief na elkaar wordt herhaald door verschillende stemmen. Het indelen van de tekst in frasen helpt weer om de tekst verstaanbaar te maken. De nieuwere liederen worden juist vanuit de akkoorden gecomponeerd en niet vanuit de stem zoals in de middeleeuwen het geval was. Deze nieuwe vorm van het chanson is erg populair. De muziekdrukker Pierre Attaignant bracht tussen 1528 en 1552 in Parijs meer dan 50 chansonbundels uit. Dit waren bij elkaar 5000 composities. De chansons uit de eerste bundel van Attaignant lijken op de Italiaanse Frottola's en Canti carnascialeschi. Dit zijn lichtvoetige, hele ritmische liedjes met 4 stemmen die allemaal een eigen melodie zingen, terwijl ze wel dezelfde tekst zingen op hetzelfde moment. Ook werd elke lettergreep gezongen op één noot. Hierdoor had de muziek een regelmatig ritme wat het makkelijker verstaanbaar maakte. De liederen bestonden voor het algemeen uit tweedelige maatsoorten zoals 2/4 of 4/4 met af en toe een passage bestaande uit driedelige maatsoorten zoals 3/4 of 6/8.

De chansons uit de eerste bundel van Attaignant hebben korte, duidelijk gemarkeerde delen die worden herhaald in herkenbare patronen zoals AABC of ABCA. Daarnaast wordt de structuur van de tekst verduidelijkt door het einde van iedere regel te benadrukken met relatief lage tonen, rustmomenten of toonherhalingen. Het onderwerp van deze chansons is over het algemeen liefdesscènes. Het geeft dichters de mogelijkheid om speels commentaar te leveren en dubbelzinnigheden in hun tekst te verwerken.

Twee belangrijke componisten uit de bundels van Attaignant waren Claudin de Sermisy (1490-1562) en Clément Janequin (1485 -1560). Vooral Janequin was populair door zijn instrumentale muziek waarmee hij verhalen vertelde. Hij verwerkte veel invloeden van de humanistische compositiestijl in zijn stukken. Wat kenmerkend was voor zijn muziek waren de imitaties van niet-muzikale geluiden zoals vogelgeluiden (Krekel, 2013).

Een voorbeeld van een Parijs chanson uit de renaissance waarbij je goed kan horen dat de muziek minder polyfonisch is *Tant que vivray* van Claudin de Sermisy. De muziek is minder polyfonisch en goed verstaanbaar. Wat ook bijdraagt aan de duidelijkheid en verstaanbaarheid van dit chanson is dat de tekst is opgedeeld in duidelijke frasen en de muziek is opgedeeld in een korte en herkenbare opeenvolging van noten en patronen. (Music, sd)

Het Vlaamse chanson

In de tweede helft van de renaissance (1500 – 1600) werden er ook chansons in Antwerpen uitgegeven. Deze werden vaak geschreven door Frans-Vlaamse componisten. Bekende componisten waren Nicolas Gombert, Jacobus Clemens non Papa, Pierre de Manchicourt en Thomas Crecquillon. Deze chansons waren vaak vergelijkbaar met de Parijse chansons alleen waren de Vlaamse chansons meer contrapuntisch en bestonden vaak uit meerdere muzikale lagen, klanken of stemmen. Hierdoor klonk het Vlaamse chanson complexer. Ook hadden Vlaamse chansons meer golvende melodieën en een minder duidelijk ritme (Krekel, 2013). Een voorbeeld van een Vlaams chanson is *Mille regretz* van Nicolas Gombert. Het chanson bestaat uit meerdere muzikale lagen en iedere stem volgt een eigen melodielijn. Dit zorgt ervoor dat dit chanson complexer is dan een Parijs chanson. Ook de golvende melodie die kenmerkend is voor het Vlaamse chanson komt in dit chanson terug. Daarnaast is het ritme minder duidelijker te horen dan in *Tant que vivray* van Claudin de Sermisy (Gombert, 2012).

Barok

De barok is in de muziekgeschiedenis de periode van 1600 tot 1750. In deze tijd was er nog steeds een standenmaatschappij en de vorsten hadden de absolute macht. De adel was de eerste stand, gewone burgers de tweede stand en de boeren de derde stand. (Wulp, 2024).

Tijdens de barok waren er vooral veel ontwikkelingen gaande in de klassieke muziek want muziek bestond vooral voor de Rijke en de Adel en niet voor de normale burger. Zo kwam de opera op en liet de muziek zich veel beïnvloeden door muziek uit Italië.

Pont Neuf

Rond 1600, was Parijs een belangrijke stad op het wereldtoneel. Rond en op de Pont Neuf werd er veel geld verdiend. Zangers uit de opera wilden ook wat geld bijverdienen en gingen zingen op de Pont Neuf. Maar die muzikanten maakten in die tijd alleen maar muziekstukken en operettes van rond de 3 uur lang.

Dit werkte niet op een brug, aangezien voorbijgangers niet 3 uur stil gingen staan om heel het muziekstuk te horen. Dus pakten de muzikanten de beste 2-3 minuten uit het hele stuk en voerde dat op. Zo konden ze binnen die paar minuten het beste laten horen wat ze in huis hadden en de aandacht van voorbijgangers trekken waardoor er geld werd verdiend (kemps, 2022).

De zangers van de Pont Neuf ontwikkelde op deze manier een nieuwe vorm van het chanson. Deze vorm wordt vanaf 1630 Pont Neuf genoemd. Ze zijn dus veel korter dan de middeleeuwse liederen en gaan vaak over herkenbare of gedurfde thema's met een algemeen bekende melodie zodat mensen snel mee konden zingen en ze de aandacht van voorbijgangers trokken en ze even bleven staan. Het waren vaak grappige liedjes. Na het zingen gingen ze met de pet rond om geld op te halen. Soms verkochten ze ook hun teksten (Loo, 2011).

De Franse revolutie

Tijdens de verlichting brak in Frankrijk de Franse revolutie uit. Deze revolutie heeft geleid tot het volkslied van Frankrijk. Maar *de Marseillaise* is niet het enige iconische Franse lied dat de Franse revolutie heeft voortgebracht.

Ça ira

Ça ira, vertaald naar het Nederlands; Het komt wel goed, is een lied dat tot stand kwam tijdens de Franse revolutie. Na de bestorming van de Bastille op 14 juli 1789, wilden ze deze bestorming vieren met een feest. Dit werd Fête de Fédération dat op 14 juli 1790 plaats vond. Deze gelegenheid had een hymne nodig. Dit werd het nummer *Ça ira* dat in 1790 geschreven werd. (Loo, 2011) Later werd *Ça ira* gezien als het onofficiële volkslied van de revolutionairen (*Ça ira* , sd).

De tekst van het lied is meerdere keren aangepast. Oorspronkelijk zijn de woorden " Ah! *Ça ira, ça ira, ça ira* " bedacht door Ladré. Hij was een voormalig soldaat en hij verdiende wat geld als straatzanger. De woorden en het thema zijn geïnspireerd op Benjamin Franklin. Hij was vertegenwoordiger van het Continental congress van 1776 tot 1785. Toen hem gevraagd werd naar de Amerikaanse onafhankelijksoorlog, zou in gebroken Frans geantwoord hebben met de woorden" *Ça ira, ça ira*".

De muziek is een contredanse air: muziek voor de Franse versie van de 18e-eeuwse countrydans die uitgevoerd werd door de bourgeoisie en aristocraten. De muziek is gecomponeerd door Bécourt; een violist bij het Théâtre Beaujolais (*Ça ira* , sd).

De Marseillaise

De Marseillaise, het volkslied van Frankrijk, is in 1792 geschreven in Straatsburg voor het Franse Rijnleger. Frankrijk had namelijk de oorlog verklaard aan Oostenrijk. Het Franse leger staat op het punt verslagen te worden. De bevelhebbers bedachten dat misschien een marslied weer moed en kracht aan het leger zou geven.

Kapitein van Straatsburg Claude-Joseph Rouget de Lisle schrijft op de nacht van 25 op 26 april de tekst van de *Marseillaise*. Hij verwerkt de gevoelens van het land in de tekst. De haat naar de machthebbende met absolute macht, het verlangen naar vrijheid, het geloof in de overwinnen, de angst van ouders waarvan hun zonen het leger in zijn gegaan en de angst van burgers voor een bloederige nederlaag. De kreten die Rouget afgelopen

dagen gehoord had spoken nog steeds door zijn hoofd, en ook deze verwerkt hij in de tekst:

‘Te wapen broeders, kinderen van de vrijheid laten we marcheren, laten we de tirannie verpletteren’!

Het nummer wordt meteen opgepakt en aangeleerd aan soldaten. Op 22 juni krijgen troepen in Marseille het lied aangeleerd. Deze troepen komen op 30 juli Parijs binnen, terwijl ze het lied zingen. Daardoor wordt het lied vanaf dan *de Marseillaise* genoemd. De *Marseillaise* werkt, want een paar maanden later wordt Oostenrijk verslagen door verzamelde troepen die werden aangedreven door *de Marseillaise*.

Er bestaan heel veel versies en covers van *de Marseillaise*. Zo maakt Igor Stravinski een versie om te spelen op een viool en maakt Django er een jazz versie van. Ook heel veel chansonniers hebben *de Marseillaise* gecoverd zoals Édith Piaf, Michel Sardou, Léo Ferré en Mireille Mathieu.

Genoemde versies zijn erg respectvol en serieus maar Serge Gainsbourg gooit het in 1979 over een andere boeg. Hij maakt van *de Marseillaise* een reggaeversie en noemt het nummer *‘Aux armes et cætera’* (Grijp de wapens enzoverder). Het refrein wordt met een Engels accent gezongen door het kleine achtergrondkoor van Bob Marley en bestaat uit 4 keer de zin *‘Aux armes et cætera’*. Dit alles plus nog de onverschillig nonchalante en bijna ironische manier waarop Gainsbourg het lied zingt maakt dat hij hiermee een groot schandaal veroorzaakt (Loo, 2011).

Restauratie

Na de Franse Revolutie kwam Napoleon aan de macht in Frankrijk. Hier waren heel veel mensen blij mee want na 10 jaar chaos wist Napoleon rust te creëren.

In Frankrijk. Met de code napoleon zorgde hij ervoor dat er een uniforme wetgeving kwam in plaats van allemaal verschillende regels die in de verschillende steden golden (Oort, Napoleon en het einde van de Franse Revolutie, 2015). Maar als Napoleon in 1815 voor de tweede keer verbannen wordt beslissen vertegenwoordigers van verschillende Europese landen, tijdens het congres van Wenen, dat ze de oude orde willen herstellen zoals die was voor 1792. Dat betekent dat alle veranderingen die de Verlichting, en dus ook de Franse revolutie, hebben veroorzaakt weer teruggedraaid moeten worden.

Zo komen oude vorsten weer aan de macht en de machthebbers van de eerste en tweede stand krijgen weer meer zeggenschap. Maar de oude derde stand (de burgers) is hier niet blij mee (Oort, 2021). Daarom verzamelen arbeiders zich in de goguettes (kleine restaurants en cafés) en zongen liedjes van onder andere schrijver Pierre-Jean de Béranger (Fontana, 2007).

In zijn teksten verheerlijkte hij de tijd waarin Napoleon aan de macht was en uitte hij zich satirisch over de geestelijkheid. Zijn teksten sloegen aan bij de burgerij omdat de teksten eenvoudig en dus voor iedereen begrijpelijk waren. Ook sloten de teksten goed aan op de gedachten en gevoelens van de burgerij (Pierre-Jean de Béranger, sd).

De Commune

Na en tijdens de oorlog met Pruisen kwam de nationale garde in opstand. De nationale garde had tijdens de oorlog Parijs verdedigd en bestond uit burgers omdat een groot deel van het officiële Franse leger al verslagen was. Ze kwamen in opstand omdat er heel veel onvrede en honger was onder de bevolking. De radicale nationale garde greep de macht in Parijs en riepen in 1871 de Commune uit. De nationale garde bestond vooral uit burgers zoals arbeiders en ze voeren radicale ideeën in zoals gratis onderwijs. De commune heeft het 72 dagen volgehouden. Tijdens de laatste week, die ook wel de bloedige week wordt genoemd, worden duizenden Parijzenaren gearresteerd of gedood door het Franse leger (De Commune van Parijs en haar erfenis; een overzicht, sd).

Deze gebeurtenis inspireert veel liederen en gedichten. Sommige zijn tijdens de tijd van de commune geschreven en andere erna, maar allemaal geïnspireerd op de tijd van de commune. *Le Temps des Cerises* (De tijd van de kersen), *La Semaine sanglante* (De bloedige week) en *L'Internationale* zijn allemaal liedjes voortgekomen uit de commune.

Le Temps des Cerise is geschreven in 1866 door Jean Baptiste Clément en gecomponeerd door Antoine Renard 1868. Het chanson is vóór de tijd van de commune is geschreven wordt het chanson wel heel erg geassocieerd met de commune. Later heeft Clément zijn chanson opgedragen aan Louise, een meisje die hij ontmoette tijdens de bloedige week (Le temps de cerises , sd). Hoewel het chanson over liefdesverdriet gaat, zorgen zinnen als 'En gouttes de sang' (in druppels bloed), 'Moi qui ne crains pas les peines cruelles' (ik, die geen vrede straffen vrees) en 'Une plaie ouverte' (een open wond) dat het chanson ook van toepassing zou kunnen zijn op de commune (Le temps des cerises - paroles, sd).

La Semaine sanglante is ook door Jean Baptiste Clément geschreven in 1871. De muziek komt van het chanson *Chant des Paysans* van Pierre DuPont. Het chanson gaat over de bloedige week (La Semaine sanglante , sd).

Het chanson *L'Internationale* was een strijdlied van de arbeidsbeweging en de oorspronkelijke tekst is geschreven door Eugène Pottier. Het was een gedicht dat in zijn bundel *Chants Révolutionnaires* stond. Het werd eerst gezongen op de muziek van de *Marseillaise* en in 1888 componeerde Pierre De Geyter een nieuwe melodie voor het gedicht. In 1892 werd het chansons het officiële strijdlied van de tweede internationale; een internationale organisatie voor socialistische politieke partijen en vakbonden (Internationale, sd).

Belle époque

De belle époque begon eind 19e eeuw en liep tot aan het begin van de Eerste Wereldoorlog. De belle époque speelde zich vooral af in Frankrijk en België, maar de term wordt nu ook gebruikt als algemene term voor de hele Europese maatschappij die voorafging aan de eerste wereldoorlog. In deze tijd was er veel welvaart en vonden er grote ontwikkelingen plaats in de kunst. Er komen heel veel nieuwe verschillende kunstvormen en kunststijlen op. Niet alleen in de kunsten vonden er grote ontwikkelingen plaats, ook in de wetenschap. Ook was er maar weinig maatschappelijke onrust. De belle époque werd, helemaal tijdens de Eerste Wereldoorlog, gezien als het gouden en mooie tijdperk. Vandaar de naam belle époque.

Technische ontwikkelingen

Zoals eerder verteld zorgt de belle époque voor nieuwe uitvindingen. Zo wordt de fonograaf uitgevonden door Edison Bell. Het is de voorloper van de grammofoon en hiermee wordt voor het eerst een stem vastgelegd. Alleen de kwaliteit is nog erg slecht en het duurt nog tot de jaren 30 totdat de opnames echt fijn zijn om naar te luisteren. (Loo, 2011).

Café-concerts

Tijdens de belle époque wilde het welvarende volk geamuseerd worden. Tijdens café-concerts (caf conc) in cabarets krijgt het publiek allemaal acts te zien, maar vaak stond er wel één iemand centraal. Het waren grote shows met grote orkesten en kleurrijke kostuums. Vele bekendste cabarets waar caféconcerten werden opgevoerd bestaan vandaag de dag nog steeds zoals de Ba-ta-clan, Alhambra en de Moulin Rouge. (Loo, 2011). In de Moulin Rouge werden er tot aan het begin van de Eerste Wereldoorlog vaak operettes opgevoerd (history of the moulin rouge the great periods, sd). De Operette is een vorm van muziektheater die erg lijkt op de opera, maar dan worden er minder serieuze onderwerpen bezongen. De muzikale nummers zoals duetten, ensembles etc. werden met gesproken dialogen aan elkaar geregen tot één show met een overkoepelend thema (Operette, sd). De muziek van Jacques Offenbach, een van de grondleggers van de operette, begeleidde vele shows. Deze was vrolijk en had als doel om het publiek emoties te laten ervaren en te laten dromen, lachen en huilen.

Hiernaast heb je ook nog wat elitairdere cabarets, die kleiner en intiemer waren. Ook waren de shows veel minimalistischer want de zang werd alleen maar begeleid door een piano. Voorbeelden van deze cabarets zijn Le Chat Noir en Le Lapin Agile, waar de muzikanten van Montmartre zich verzamelen rond 1900 (Loo, 2011)

Eerste helft 20^e eeuw

De Eerste Wereldoorlog is voorbij, en mensen proberen hun leven weer op te bouwen. Maar het zal niet heel lang meer duren tot de Tweede Wereldoorlog uitbreekt.

Deze periode duurt van het einde van de Eerste Wereldoorlog tot het einde van de Tweede Wereldoorlog, en wordt ook wel het interbellum genoemd. Tijdens het interbellum worden genres uit de belle epoques door ontwikkeld.

Herleving van de operette

De operettes laat mensen vanaf de jaren 20 de tragedie van de oorlog vergeten.

In 1918 werd de operette *Phi-Phi* uitgebracht. Deze operette is gecomponeerd door Henri Cristiné en geschreven door Albert Willemetz. *Phi-phi* is een heel groot succes en zorgt na de Eerste Wereldoorlog voor een wederopkomst van de operette. De operette kwam overeen met veel eerdere operettes. Er kwamen, net zoals bij eerdere operettes, tegenslagen in de liefde in voor en de melodieuze waren bedwelmend en het doel was om mensen aan het lachen te maken. Anders dan eerst werden er ook jazzritmes toegevoegd (Fontana, 2007).

Opkomst van de revue

Een ander genre dat erg populair was in de jaren 20 was het revue. Net als de operettes laten de revues de tragedie van de oorlog vergeten. De revue combineert dans, muziek en sketches tot één grote show. Deze revues werden in musichalls opgevoerd en vervangen langzaam het café concert. De revue trok zoveel mensen vanwege de uitbundige kostuums en decor. Deze shows waren geïnspireerd op Amerikaanse shows, maar ook door *Féeries Londoniennes* uit de 19e eeuw en het hofleven in Versailles (Fontana, 2007).

De revue lijkt best wel op de eerdere operettes.(Fontana, 2007). Anders dan de operettes heeft de revue geen overkoepelende verhaallijn (Revue , sd) . De revue heeft wel een losjes terugkerende thema's en rollen. De thema's sloten meestal aan op de actualiteit. Rollen zijn de komische rol de idioot, de verleiders en de stemzangeressen en realistische zangers. Deze rollen en thema's zorgden ervoor dat het publiek het verhaal van de revue begreep als het publiek geen boekje kreeg waarin de tekst stond om mee te lezen. Een van de eerste bekende revues was *L'ai-je bien descendu*, gecomponeerd door Dianne Tell.

Een vedette die uitblonk in de rol als verleidster en haar debuut maakte in casino de Paris was Mistinguett. Ze versterkte de komische effecten en haar optredens waren zeer indrukwekkend. Ook haar refreinen waren erg levendig (Fontana, 2007).

Het realistische lied

Het realistische chanson wordt steeds populairder. In de jaren 20 kwam dit genre al op maar in de jaren 30 wordt het steeds populairder en spreekt de volksklassen aan. Het genre is erg sentimenteel en tragisch. De teksten beschrijven vaak de harde realiteit van het dagelijks leven. Vooral chansons van chansonnières vallen onder dit genre. Ze moeten, tijdens de oorlog, naast hun eigen verplichtingen ook het werk van de man vervangen in fabrieken en op het land. Zangeressen zoals Fréhel en later Édith Piaf zingen vaak over het leven op straat en armoede. Ze zijn zelf ook arm en de liedjes zijn vaak gebaseerd op eigen ervaringen. Het chanson *La coco* van Fréhel is een goed voorbeeld van dit genre (Fontana, 2007). *La coco* gaat over de hoofdpersoon die een cocaine verslaving heeft (Fréhel, sd). Chansonnière Damia heeft voorkeur voor hele poëtische werken. Ze gebruikt gebaren om haar liedjes tot leven te brengen (Fontana, 2007).

Het chanson de charme

Een genre dat juist veel door mannen beoefend werd in de jaren 30 was het chanson de charme. Het kwam voort uit de komiek van de revue. Dit genre is erg romantisch maar ook lyrisch. De chansons worden vaak gezongen met een hoge stem. Het moest mensen laten dromen.

Een chansonnier die belangrijk was voor dit genre was Tino Rossi. Vincent Scotto schreef veel muziek voor Tino Rossi. Zijn teksten zijn uniek, eenvoudig en bespreken universele thema's. De liedjes gaan eigenlijk altijd over de liefde. Van de liefde voor je kind, vrouw, geboorteland etc.. Zijn liedjes werden veel gebruikt in films. De pratende film was nieuw en dit verspreidde zijn liedjes wat heeft bijgedragen aan zijn populariteit. (Fontana, 2007)

Opkomst van concerten

In de jaren 30 verminderde het succes van de revue. Mensen raken gewend aan de pracht en praal. Ze realiseren zich dat de reden waarom ze naar de shows komen de artiest en zijn liedjes is en niet de hele show eromheen.

Bezoekers komen dus steeds vaker voor maar één artiest waarvan ze de muziek mooi vinden terwijl er in de shows meerdere artiesten op treden. Langzaam maar zeker

populaire zangers steeds meer liedjes zingen. Wat uiteindelijk leidt tot individuele concerten. Marie Dubas is de eerste die een eigen concert gaf, zonder andere artiesten, van anderhalf tot twee uur (Fontana, 2007).

Jazz en swing

Al sinds de jaren 20 worden er steeds meer Amerikaanse invloeden verwerkt in het chanson. Mireille was de eerste die swing in het chanson bracht. Maar in de jaren 30 explodeert het. Mireille gaat samenwerken met Jean Nohain en samen schreven ze 600 nieuwe chansons. Door de jazzy accenten brachten zij een nieuwe soort lichtheid in het chanson. Ook Charles Trenet laat het chanson swingen. Hij combineerde swingende noten met grillige poëzie. (Fontana, 2007) Dit is anders dan wat men gewend was. Want rond 1936 kreeg het publiek namelijk altijd dezelfde chansons voorgeschoteld. Of erg tragische, realistische liederen, komische meezingers of liefdesliedjes. Maar Charles Trenet brengt hier dus verandering in (Loo, 2011).

Accordeon

In wijk Bastille komen zang en accordeon samen. Oorspronkelijk komt de accordeon uit Duitsland maar wordt rond 1935 ook populair in de straten van Frankrijk en op bals. De sterke klank van het instrument spreekt mensen aan. De accordeon wordt een tijdje minder populair door de opkomst van elektrische instrumenten maar wordt weer populair door de rock musette en Franse folkmuziek waar traditionele Franse muziek werd erin verwerkt (Fontana, 2007).

Het chanson tijdens de Tweede Wereldoorlog

Ook in de Tweede Wereldoorlog bleven de meeste muzikanten muziek maken en staken ze de handen uit de mouwen, anders vervielen ze in armoede. Dat ze daarvoor soms ook voor de Duitsers werkten werd hun na de oorlog niet altijd in dank afgenomen. Een aantal artiesten krijgt een tijdelijk beroepsverbod.

Aan de ene kant wordt het chanson gebruikt om vrolijkheid te brengen tijdens de oorlog maar aan de andere kant blijft het chanson sentimenteel en behoudt het de functie van verhalen vertellen uit het dagelijks leven.

Voor de oorlog waren sentimentele liederen al populair, en tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstaat er een nieuwe versie waarbij de vrouw gescheiden wordt van de man die naar het front moet om te vechten of moet gaan werken bij het STO in Duitsland.

Een voorbeeld is het chanson *Lily Marlène*. De nostalgie die verwerkt is in dit lied raakt soldaten van alle kanten. Het gedicht is in 1915 geschreven door Hans Lip en is in 1938 op muziek gezet door Lale Anderson ter attentie van Reichsoldaten. Het werd op veel radiostations uitgezonden (Fontana, 2007).

Tweede helft van de 20e eeuw

Na de Tweede Wereldoorlog wordt het chanson nog populairder en bekender. Het gouden tijdperk van het chanson is aangebroken en het chanson is over heel de wereld te horen. Uit dit tijdsdeel komen ook de allergrootse vedettes.

Hoogtijden van de poëzie

Het chanson wordt veel intellectueler en er is meer poëzie aanwezig in de teksten dan ooit tevoren. Veel gedichten van onder andere Jacques Prévert worden op muziek gezet. Het chanson behoudt zijn rol van puur en eenvoudig entertainment vanuit de operettes met tropische accenten, maar aan de andere kant worden er ook diepgaande thema's verwerkt. Er ontstaat een balans tussen deze twee (Fontana, 2007).

Na de 2e wereldoorlog komt ook het existentialisme op. Jean Paul Sartre, filosoof en een heel belangrijk persoon in het existentialisme, beseft dat het Franse chanson een muze nodig heeft. Deze muze wordt Juliette Gréco. Het existentialisme loopt gelijk met de wederopkomst van jazz. Nadat Amerikaanse muziek voor lange tijd verboden was, schalt jazz weer uit Parijse luidsprekers. Ook wordt jazz verwerkt in de Franse chansons. Een belangrijk muzikant in deze tijd was Boris Vian. (Loo, 2011)

Rockmuziek

In 1956 keert componist Michel Legrand terug uit New York met een hoop rock en roll platen. Hij laat ze meteen aan Boris Vian en Henri Salvador horen in de hoop het Franse rock en roll leven in te blazen. Ze gaan samen de studio in en schrijven snel de eerste rock en roll liedjes in het Frans. Het chanson staat op het punt om een nieuw tijdperk in te gaan met grote shows en spectaculaire optredens (Loo, 2011).

Maar nadat Legrand zijn uitstapje maakten, duurt het nog twee jaar voordat het genre bekendheid krijgt. De golf komt uit de VS met artiesten als Elvis Presley, Bill Haley en Gene Vincent.

Daarnaast komt de beatnik beweging op. Jongeren zijn heel enthousiast over het Engelse rock geluid van bijvoorbeeld The Beatles.

Eerst worden er nog veel Engelse rocknummers gecoverd maar na al die covers van internationale hits ontstaat er ook rock en roll van Franse bodem. Het is deels anders dan Amerikaanse versie. De liedjes gaan trager, hebben een onregelmatiger ritme en zijn minder agressief. Ze verkondigen grootse ideeën en er zit geen protest of kritiek in. Ze zijn gelikter en onschuldiger. Op rock en roll achtige wijze worden thema's als vriendschap, liefde en geluk bezongen. Het genre is erg populair. Het niveau van de teksten is minder belangrijk dan de oprechtheid en het ritme. Dit wordt ook wel de Ye-Ye generatie genoemd omdat ze zo vaak yeah yeah zingen (Loo, 2011). Voorbeelden van artiesten waarvan de muziek behoort tot het Yé-Yé genre zijn Françoise Hardy, France Gall, Jacques Dutronc en Claude François. (Sampson, 2024)

In 1963 is het hoogtepunt van de Ye-Ye, tijdens het enorme concert georganiseerd door salut des amies. Op 22 juni komen op Place de Nation 150.000 personen naar dit concert (Fontana, 2007).

Vanaf 1965 is Ye-Ye over zijn hoogtepunt heen. Het kan niet op tegen de Engelse variant met The Rolling Stones, The Beatles, The Doors, Jimi Hendrix en Janis Joplin. (Loo, 2011)

De doorbraak van rock en roll betekent voor veel franstalige rock-artiesten het einde van hun carrière. Ze worden verdreven naar parochiezalen, markten en braderieën. Maar het klassieke chanson met vedettes als Brel doorstaat naar verhouding nog het beste de Angelsaksische storm (Loo, 2011). De chansonniers zoeken naar nieuwe vormen die aansluiten bij de internationalisatie van de wereld en tegelijk het echte Franse geluid en sfeer van het chanson behouden.

Technische ontwikkelingen

Steeds kleinere en meer trendy transistorradio's zorgen ervoor dat jongeren de nieuwe hits kunnen beluisteren waar en wanneer ze maar willen.

Nog nooit is het zo makkelijk geweest om een plaatje op te nemen.

Platenmaatschappijen voelen dat succes voor het oprapen ligt en geven velen muzikanten een kans. Ze hanteren wel draconische auteursrechten. Dit zorgt voor heel veel eendagsvliegen. De microsillon, of terwijl de langspeelplaat, is de nieuwste uitvinding uit Amerika en wordt in 1948 door platenbaas Eddie Barclay mee naar Frankrijk genomen. De 33 toerenplaat vervangt de 78 toerenplaat.

Halverwege de jaren 60 verschijnen ook de cassettebandjes en bandrecorders. Populaire muziek is overal te horen (Loo, 2011).

Cinéma

Chanson en cinéma raken steeds meer verweven. Aznavour en Johnny Hallyday verschijnen in films als opvolgers van Maurice Chevallier en Yves Montand. Ook Brigitte Bardot en Jane Birkin spelen in verschillende films. In 1963 winnen Jacques Demy (c'est qui?) en componist Michel Legrand de gouden palm op het festival de Cannes met het chanson *Les parapluies de Cherbourg*. Maar met de opkomst van de nouvelle vague, nemen de bezoekerscijfers in de jaren 60 sterk af.

Niet alleen verdrijven chansonniers elkaar van het beeldscherm, ze laten zich er ook door inspireren. In het liedje *Ivanhoé* zingt Pierre Vassiliu over een tv-held die zijn wapenuitrusting aantrekt. En ook het liedje *Zorri est arrivé* van Henri Salvador is geïnspireerd op de tv-held Zorro. (Loo, 2011)

Protestmuziek en The Summer of Love

Mei 1968 staat in het teken van de studentenopstanden. Ook de muziek wordt opstandiger. Er wordt opgekomen voor minderheden in de samenleving. (Fontana, 2007) Zo is *Comme il disent*, van Charles Aznavour, het eerste chanson waar homoseksualiteit zo duidelijk in voorkomt (Loo, 2011).

Er ontstaan protestliederen en Folk en Angelsaksische rock gaven het Franse lied een wending die rebelser en muzikaler was. (Fontana, 2007) voorbeelden?

Ook The Summer of love komt eraan en overal wordt over de liefde gezongen. Ook in het chanson. Ook seks wordt nu bezongen in het chanson terwijl dat er eerst nooit in voorkwam of zo subtiel dat je het bijna niet door had. Zo zingt Brel in *la chanson des vieux* over vreemdgaan en *Le gaz* speelt zich af in een bordeel. Ook *Deshabille- moi* van Juliette Gréco . Steeds minder liedjes worden gecensureerd. *Je t'aime moi non plus* is het eerste chanson dat het tot nummer één schopt in de britse charts. De utopie van liefde, vrijheid en vrede vormt inspiratie voor veel artiesten.

Het opstandige punk komt in de jaren 70 op. Bands zoals de Sex Pistols beïnvloedden zelfs in Frankrijk een nieuwe generatie (Fontana, 2007).

La nouvelle chanson française

In het midden van de jaren 70 ontwikkelt zich Ontwikkeld er een nieuwe soort 'la nouvelle chanson française'. Het is sterk geïnspireerd op Engelse muziek. De muziek heeft melodische lijnen en verfijnde orkestraties.

Invloeden vanuit heel de wereld

In de jaren 80 en 90 raakt het chanson steeds meer beïnvloed door Braziliaanse en Afrikaanse muziek. Ook Latijns-Amerikaanse hebben een groeiende invloed op het chanson. Reggae, rai, en later rap worden populair.

Franse artiesten blijven ondanks invloeden vanuit de hele wereld trouw aan de Franse taal en de muziek verliest niet zijn Franse identiteit (Fontana, 2007).

21^e eeuw

Hip-hop wordt een dominant genre in de Franse muziek, en er ontstaan veel duetten en covers die genres en tijdperken samenbrengen. Deze periode markeert een toenemende globalisering van de Franse muzieksceen. Maar de muziek blijft zijn lyrische en poëtische karakter behouden (Fontana, 2007).

Korte samenvatting

In de Middeleeuwen en Renaissance ontstond het chanson als heldendicht en lyrisch lied, vaak uitgevoerd door troubadours. In de renaissance werd het polyfonisch en meer programmatisch, met componisten als Gilles Binchois en Guillaume Dufay die de muziek complexer en meerstemmig maakten. In 18e en 19e eeuw kregen de chansons een politieke en revolutionaire lading tijdens de Franse Revolutie zoals "La Marseillaise." Het lied werd meer voor de 'gewone mensen' geschreven. In de 19e eeuw gaven de chansons ook de sociale onrust weer, zoals tijdens de Commune van Parijs. In de 20e eeuw ontstonden er veel nieuwe en verschillende stijlen, van onder andere cabaret en revu-shows en kreeg te maken met verschillen de invloeden zoals jazz- en swinginvloeden. De tragedie van het dagelijks leven was een vaak bezongen onderwerp.

Ondanks de concurrentie van rock-'n-roll bleef het chanson populair en waren de jaren 50, 60 en 70 het hoogtepunt van het chanson. Het chanson werd erg beïnvloed door de Amerikaanse rock en roll en de beatnik beweging uit Engeland. Daarnaast werd het chanson beïnvloed door de protestbewegingen in de jaren '60. In de 21e eeuw wordt het chanson beïnvloed door hiphop, globalisering en wereldmuziek, maar behoudt het zijn poëtische karakter.

Het Franse chanson heeft zich door de eeuwen heen sterk aangepast aan politieke en sociale veranderingen. Hoewel het door stijlen als jazz, rock en hiphop werd beïnvloed, blijft het chanson herkenbaar door zijn focus op poëzie en emotie. Het chanson blijft een flexibel genre te zijn dat in staat is met de internationalisering van de muziek mee te bewegen zonder zijn herkenbaarheid te verliezen.

Deelvraag 4

Welke hedendaagse Franstalige artiesten zijn beïnvloed door het klassieke chanson en hoe zie je dat terug in hun muziek?

Hoewel hedendaagse Franstalige muziek op het eerste oor erg anders kan klinken dan het klassieke chanson française, halen nog heel veel hedendaagse Franstalige muzikanten inspiratie uit het klassieke chanson. Hierdoor beïnvloedt het klassieke chanson nog steeds heel veel hedendaagse Franstalige artiesten. Ik heb een aantal van deze artiesten uitgekozen waarbij ik ga kijken welke kenmerken van het klassieke chanson overeenkomen met hun muziek. Deze kenmerken zijn gebaseerd op de eerste deelvraag en waren:

- Veel aandacht voor de tekst
- Poëtische en verhalende tekst
- Kan een maatschappelijke boodschap hebben
- Melancholie en liefde zijn veel voorkomende thema's
- Thema's uit het dagelijks leven

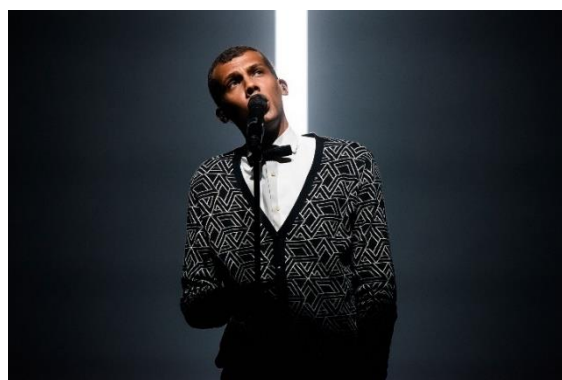
Ook ga ik kijken of deze artiesten geïnspireerd en beïnvloed zijn door specifieke chansonnières of chansonniers en hoe je dit terughoort in hun muziek.

Stromae

Stromae is zeker beïnvloed door het chanson française. Stromae luisterde heel veel naar het klassieke chanson van onder andere Brel, Nougaro, Piaf en Aznavour (Het succes van Stromae, 2015).

Ten eerste kun je dit terugzien in zijn teksten. Deze zijn vrij poëtisch. De eerste zin van zijn nummer *Papaoutai* is de beeldspraak "Dites-moi d'où il vient, enfin je saurais où je vais" vertaald "Vertel me waar hij vandaan komt,

dan weet ik eindelijk waar ik heen ga" (Papaoutai, sd). Hij zegt hiermee dat de afkomst van zijn vader hem zal helpen zijn eigen weg te vinden in het leven. De informatie over zijn herkomst geeft hem een beter beeld van wie hij zelf is, wat ervoor zorgt dat hij beter weet wat hij wil in zijn leven. Zijn teksten zijn ook erg verhalend. Een voorbeeld van een verhalend chanson van Stromae is *Fils de Joie*. Dit chanson vertelt het verhaal van een

Stromae

verdwenen prostitué vanuit verschillende perspectieven. Stromae verplaatst zich in een klant van de prostitué, een pooier, zoon van de prostitué en politieagent. Hij haalde inspiratie uit het verhaal van een zoon van een prostitué dat hij hoorde in een tv-programma (Rolling Stones, 2022).

De rol spelen van iemand anders of het verhaal vertellen van iemand anders is iets wat veel chansonnières/chansonniers uit de tijd van het klassieke chanson vaak deden in hun muziek en op het podium. Paul van Haver is ook iemand anders op het podium. Tijdens optredens kleedt hij zich naar zijn liedjes en heeft hij een andere naam als artiest dan in het dagelijks leven. Zo heet hij in het dagelijks leven Paul van Haver maar als artiest en tijdens zijn optredens heet hij Stromae. Onder de verfilming van zijn afgekapte tour Multitude staat ‘performed door Stromae’, maar bij art direction staat Paul van Haver. Dit laat zien dat wanneer hij optreedt en als artiest hij echt een ander persoon is dan in het dagelijks leven (Haver, 2024).

Klassieke chansonnières/chansonniers zongen vaak over de dingen die ze zelf bedachten of zagen in het dagelijks leven en hadden het niet zozeer over zichzelf (Het succes van Stromae, 2015). Maar aan de andere kant haalden ze wel inspiratie uit hun eigen leven en werden er ook heel veel biografische chansons geschreven. Dit doet Stromae ook.

Papaoutai gaat over iemand die zijn vader verloren is (Papaoutai, sd). Zelf heeft hij zijn vader nooit echt goed gekend omdat die altijd weg was. Toen Stromae twaalf was vertrok zijn vader naar Rwanda en kwam daar om in een genocide. (Stromae papa: de dag dat hij het vaderschap ontdekte, 2019) Ook in zijn chanson *Quand c’est* zitten stukjes van zijn eigen leven verwerkt. Het gaat over kanker en hij vertelt in het nummer dat zijn beide ouders kanker hebben gehad (Stromae, 2013).

Je kunt aan de teksten zien dat er veel aandacht aan is besteed en Stromae zijn woorden zorgvuldig gekozen heeft. In *Quand c’est* heeft hij bijvoorbeeld gekozen voor de zin ‘quand c’est’, wat qua uitspraak enorm lijkt op ‘cancer’ (Leduc & Haver, 2015).

Stromae wordt in het bijzonder vergeleken met Jacques Brel omdat hij daar opvallend veel gelijkenissen mee heeft. Allebei zingen ze met heel veel emoties, maken ze gebruik van handgebaren en bij beiden gaat je aandacht direct naar hun gezichtsexpressie. Ook beelden ze hun teksten uit (Leduc & Haver, 2015). Wat Brel bij zijn chanson *Madeleine* bijvoorbeeld deed. Het chanson gaat over dat hij met Madeleine op date gaat en op haar staat te wachten met bloemen en wat ze gaan doen. Maar dan komt ze niet opdagen. Tijdens het optreden staat hij met bloemen in zijn hand en doet hij net alsof hij op Madelaine staat te wachten (Kohly, 2018). Stromae deed dit bijvoorbeeld bij zijn nummer *Je cours*. Hij beeldde uit hoe hij rende (Leduc & Haver, 2015).

Daarnaast gebruikte Brel geen moeilijke woorden om toch moeilijke of ingewikkelde onderwerpen te bespreken. Dit is een van de redenen waarom Brel Stromae muzikaal aanspreekt (Het succes van Stromae, 2015). Stromae gebruikt ook geen moeilijke

woorden of zinnen. "Où t'es papa où t'es?" is geen moeilijke zin maar het onderwerp, namelijk het missen van een vaderfiguur in je leven, is een zwaar en lastig thema (Papaoutai, sd).

Ook heeft een specifiek nummer van Brel Stromae geïnspireerd voor zijn nummer *Formidable*. In het chanson *Jef* van Brel spreekt een vriend zijn dronken vriend aan die huilend over straat loopt. Toen Stromae *Formidable* schreef dacht hij aan *Jef*. In *Formidable* wordt dit verhaal vanuit de dronken vriend verteld (Het succes van Stromae, 2015).

Barbara Pravi

Toen Barbara Pravi in 2021 meedeed aan het Eurovisie Songfestival werd ze direct vergeleken met Édith Piaf. Die vergelijking is niet zo gek omdat ze grondleggers van het chanson zoals Édith Piaf, Jacques Brel, Charles Aznavour, Barbara en Dalida noemt als grote voorbeelden. Net zoals Piaf zingt ze met een rollende r en gebruikt ze haar handen tijdens het zingen (Kemps & Nieuwkerk, 2021).

Barbara Pravi

Haar chanson *Voilà* past heel goed bij het klassieke chanson. Haar chanson is simpel en expressief en het ritme lijkt een beetje op het chanson *Padam, Padam* van Édith Piaf (Brands, 2022). Ze zingen hun chanson allebei met een krachtige stem en veel emotie en intensiteit. Ook de herhaling van de titel komt overeen. Piaf herhaalt het woord “padam” drie keer en Pravi herhaalt *voilà* drie keer in ongeveer hetzelfde tempo en ritme. Ook zijn beide chansons zo opgebouwd en gezongen dat ze naar een hoogtepunt toe werken (Piaf, 2015) (Pravi, 2021).

Maar niet alleen in *Voilà* hoor je de erfenis van het klassieke chanson terug. zijn de emoties moeiteloos hoorbaar in haar stem. Een voorbeeld van een nummer van Pravi waar je extra de emoties in haar stem hoort is *Exister* (Pravi, Exister, 2024). Ook de teksten kunnen zo door voor klassieke chansons. Barbara Pravi's teksten zijn erg poëtisch en verhalend. Haar chanson *Chair* is heel verhalend. Hierin vertelt ze hoe zij een abortus heeft ervaren op haar 17^e en hoe dit voor haar in die tijd was en erna. Ze begint dit chanson met de zinnen; “8 uur 27. De blauwe lucht maakt het ziekenhuis bijna aangenaam. Bijna”(Pravi, chair, 2020).

De thema's waar Barbara Pravi over zingt komen ook voor een groot deel overheen met het klassieke chanson. De liefde en nostalgie komen veel voor in haar liedjes. In je *l'aime, je l'aime, je l'aime* heeft ze het onmiskenbaar over de liefde die ze voelt voor haar vriend en in haar chanson *Le malamour, Qui j'étais* en *Maman* laat ze haar melancholische kant zien (Pravi, qui j'étais , 2024) (Pravi, Maman, 2024) (Pravi, Le malamour, 2019).

Daarnaast haalt Barbara Pravi veel inspiratie uit haar eigen leven en zingt over haar eigen ervaringen zoals onder andere in haar chanson *Chair*. Dit doet bijvoorbeeld Barbara ook.

Ook zet Barbara Pravi de maatschappelijke betrokkenheid van onder andere Brassens voort in haar eigen nummers. Zo strijdt ze voor gelijken rechten tussen mannen en vrouwen. Dit is goed hoorbaar in haar nummer *La femme* (Barbara Pravi , sd)

Andere hedendaagse Franstalige artiesten

Maar Barbara Pravi en Stromae zijn niet de enige hedendaagse Franstalige artiesten die worden geïnspireerd door het *chanson française*.

De liedjes van de Belgische zangeres **Angèle** zijn misschien geen klassieke chansons maar hebben wel overeenkomsten met het klassieke *chanson*. Ze kaart bijvoorbeeld maatschappelijke problemen aan in haar nummers. In *Balance ton quoi* zingt ze bijvoorbeeld over seksisme. (Bouwmeester, 2024)

Angèle

Zaho de Sagazan pakt dan weer de melancholische kant van het klassieke *chanson* en geeft daar een eigen draai aan (Bouwmeester, 2024). Zaho de Sagazan ziet de Franse muziek als rijkdom, een enorme schatkist en is daar heel dankbaar voor (Eerenbeemt, 2024). Ze vermengt de melancholie van Barbara en Jacques Brel met Electro-pop (Bouwmeester, 2024). In onder andere *La déraison* is deze combinatie goed te horen. “Zaho zingt met het soort melancholie in haar stem dat lijkt voorbehouden aan Franse chansonniers, maar het mooist zijn de synths. Zelden klonken koele apparaten zo warm en weemoedig als de synths op *La déraison*” (Vervliet, 2023). Ook liet Jacques Brel haar zien hoe genereus een enkele zanger een verhaal kan overbrengen aan zijn publiek, in het licht van één enkele lamp. “Minimalistisch maar met een enorme intensiteit” (Eerenbeemt, 2024) .

Zaho de Sagazan

Zangeres **Pomme** heeft veel inspiratie gehaald uit de teksten van het klassieke *chanson*. Haar teksten zijn namelijk heel verhalend. En veel van haar teksten zijn, net zoals veel klassieke chansons, heel persoonlijk. Daarnaast zijn nummers als ‘Ceux Qui Rêvent’ en ‘Les Oiseaux’ erg poëtisch en zowel gedicht als popnummer (Moors, 2022).

Pomme is in het bijzonder beïnvloed door Barbara en Édith Piaf. Dit zorgt voor de melancholische kant van haar muziek. Toen Pomme acht was liet haar zangdocent *Göttingen* van Barbara horen en dit *chanson* raakte haar heel erg. En hoe ouder ze werd, hoe meer ze de tekst begreep (Garrigues, 2021). Ook Pomme verwerkt kritiek op de maatschappij en mistanden in haar muziek. Zo is haar nummer *On Brûlera* bijvoorbeeld een aanklacht tegen de negatieve kijk op homoseksualiteit in de maatschappij.

Pomme

Chansonniers als Jacques Brel en Georges Brassens verheerlijken in hun muziek en interviews vaak mannelijke vriendschappen, zoals in *Les Copains d'Abord* van Brassens. Op dezelfde manier staan bij Pomme zusterschap en girlpower centraal in haar muziek. In *Consolation* zingt ze over verschillende vrouwen die ze bewondert zoals Barbara, illustratrice Tove Jansson en de Canadese schrijfster Nelly Arcan (Moors, 2022).

Voor haar album 'Paris', heeft zangeres **Zaz** 13 klassieke liedjes over de Franse hoofdstad een eigen interpretatie gegeven. Haar stem en aanstekelijke energie laten oude chansons als *Champs-Élysées* (Joe Dassin), *J'ai deux amours* (Josephine Baker), *Paris canaille* (Leo Ferré) en *Sous le ciel de Paris* (Édith Piaf) weer klinken als nieuw.

Chansonnières en chansonniers als Édith Piaf, Charles Aznavour en Jacques Brel hebben Zaz zeker geïnspireerd. Net als Piaf staat Zaz bekend om haar 'gouaille', een brutale, openhartige manier om zichzelf uit te drukken (Véronique, 2012).

Zaz

Zanger en Rapper **Eddy de Pretto** kreeg de liefde voor het chanson mee van zijn moeder. Zijn moeder was namelijk een grote fan van Aznavour (Moors, 2022).

Eddy de Pretto laat zich zowel inspireren door hiphop als door het klassieke chanson van Aznavour, Nougaro en Brel (Bouwmeester, 2024). Hij combineert namelijk het klassieke Franse chanson met rap en r&b. De invloed van chansonniers als Jacques Brel en Charles Aznavour is duidelijk hoorbaar in zijn muziek. Zijn zinnen zijn lang en elegant. Ook zingt hij niet alleen over wat hij voelt maar zingt hij ook over de wereld om hem heen. Tegelijkertijd past hij perfect in het straatje van hiphopartiesten als Eminem en Fatboy Slim (Moors, 2022). Hij schrijft bovendien maatschappelijk betrokken teksten over thema's als homofobie en machogedrag. (Bouwmeester, 2024)

Eddy de Pretto

De pop-rockband **Feu! Chatteron** heeft zich onder meer muzikaal laten inspireren door zangers als Serge Gainsbourg en Leo Ferré. (Bouwmeester, 2024)

Feu! Chatteron

Korte samenvatting

Hedendaagse Franstalige artiesten worden nog steeds beïnvloed door het klassieke chanson. Stromae haalt inspiratie uit onder andere Jacques Brel, wat zichtbaar is in zijn poëtische teksten en emotionele optredens. Barbara Pravi wordt vergeleken met Piaf vanwege haar expressieve zang. Zaz wordt ook vergeleken met Piaf door haar manier van uitdrukken en daarnaast heeft ze een eigen interpretatie gemaakt van een aantal klassieke chansons. Angèle bespreekt maatschappelijke thema's zoals seksisme, terwijl Zaho de Sagazan melancholie van het chanson en electro-pop combineert. Pomme maakt persoonlijke, poëtische muziek met sociale thema's, beïnvloed door Barbara en Piaf. Eddy de Pretto mixt chanson met hiphop en behandelt onderwerpen als homofobie, geïnspireerd door Aznavour en Brel. Feu! Chatterton laat zich inspireren door Serge Gainsbourg en Leo Ferré.

Conclusie

Het Franse chanson is een luisterlied dat zijn oorsprong vindt in de middeleeuwen en zich kenmerkt door in de Franse volkstaal gezongen teksten. Er wordt veel aandacht aan de tekst besteed. De tekst is opgebouwd in strofen en is erg poëtisch en verhalend.

Vaak bestaat een chanson uit één zangstem en instrumentale begeleiding. De nadruk ligt daarbij op de zang en de muziek is er ter ondersteuning. De thema's zijn verschillend, en ook de stemming van de chansons zijn erg uiteenlopend. Chansons hebben een vermakende rol maar kunnen ook politieke of maatschappijkritische boodschappen bevatten.

De bloeiperiode van het chanson française was na de Tweede Wereldoorlog en het hoogtepunt was in de jaren '60. De chansons die rond de jaren 60 (jaren 50, 60 en 70) vallen schaarst men onder het klassieke chanson française. Het klassieke chanson française is dus meer een tijdsaanduiding en een periode uit de geschiedenis van het chanson française.

Toonaangevende chansonnières en chansonniers voor het klassieke chanson waren Édith Piaf, Charles Aznavour, Jacques Brel, Georges Brassens, Barbara en Juliette Gréco vanwege vooral hun unieke en herkenbare stem en uitvoering, maatschappelijke invloed en betrokkenheid en hun invloed op later bekende chansonniers.

Het chanson heeft zich ontwikkeld van middeleeuwse heldendichten tot een genre dat diverse muzikale en maatschappelijke invloeden integreert, waarbij het altijd een unieke Franse lyrische en poëtische kern heeft behouden.

Veel hedendaagse Franstalige artiesten laten zich inspireren door het Franse chanson. Vaak laten ze dan één of meerdere kenmerken uit het chanson française terugkomen zoals de poëtische of verhalende teksten, maatschappelijke betrokkenheid of melancholie. Sommige artiesten worden ook geïnspireerd door een specifieke chansonnière of chansonnier.

Ik kan dus al met al concluderen dat het klassieke chanson française nog altijd veel invloed heeft op hedendaagse Franstalige artiesten.

Creatieve verwerking

Als creatieve verwerking heb ik een tekst geschreven voor een eigen chanson. Ik heb de tekst geschreven op een pianostuk van Merijne Hoekema en Bella Kamerbeek. Bij het schrijven van de tekst heb ik me laten inspireren door het chanson française en geprobeerd de kenmerken van het chanson terug te laten komen in mijn eigen tekst.

Les étoiles dans ma vie

Presque dix-huit ans
Presque une adulte et presque plus un enfant
Selon la loi
Mais ce n'est pas le cas pour moi
Je ne sais pas encore qui je suis et qui je veux être

Mais dans ce voyage
Il y a des étoiles brillantes
Qui éclairent ma route
Qui m'aident à trouver le bon chemin
Quand je suis perdue en mer
Je retrouve mon chemin grâce aux étoiles
quand les vagues menacent de m'inonder

Quand j'avais presque six ans
Les étoiles les plus brillantes
C'était ma famille
mon petit frère avec lequel j'ai donné vie à mon monde fantastique
Ma mère et mon père
Qui m'ont donné leur enthousiasme
Ma mère m'a transmis son amour pour l'art
Et même si mon père voulait être là pour moi
Il ne le pouvait souvent pas
Il m'a transmis son amour pour la musique
Qu'il a hérité de ma grand-mère
Je partage avec elle mon amour pour la langue et la musique française
Et même si les souvenirs disparaissent peu à peu d'elle
Elle connaît encore toutes les paroles de *Non je ne regrette rien*

Quand je lui ai demandé sa chanson préférée
Espérons qu'on chante encore longtemps ensemble

quand j'avais presque onze ans
les étoiles les plus brillantes
c'étaient mes amies
Elles brillent, en dedans et en dehors
Elles m'encouragent à briller
Juste comme je suis
Avec mes mauvais et bons côtés
Leur rire est ma mélodie préférée
comme le bruit des vagues en été
comme le craquement des feuilles oranges sous vos pieds en automne
comme le crépitement du feu de bois en hiver
comme le chant des oiseaux au printemps
leurs personnalités étaient une source d'inspiration
joyeuses, attentives, aventureuses, résolues
et m'aident à trouver qui je veux devenir

quand j'avais presque quatorze ans
les étoiles les plus brillantes
c'étaient mes professeurs
d' l'école, de danse et de judo
ils ont ouvert de nouveaux mondes
ce qui m'a permis d'explorer mes intérêts
mais ils m'ont appris pas seulement des choses dans les livres
ils guident nos pas vers l'avenir
et leurs encouragements font fleurir notre confiance

quand j'avais presque dix-sept ans
les étoiles les plus brillantes
c'étaient mes coups de cœur
j'ai appris qu'avant de donner son cœur
il faut se connaître
écouter ses émotions
oser croire en soi
en ses intuitions profondes
à l'époque, je n'étais pas prête

presque dix-huit ans
toutes les étoiles brillent
les vagues sont plus fortes et hautes que jamais

plus que jamais j'ai besoin des étoiles
mais je dois aussi comprendre que
les étoiles conseillent mais mes mains dirigent
en tenant le gouvernail

De sterren in mijn leven

Bijna achttien jaar
Bijna volwassen en bijna geen kind meer
volgens de wet
maar zo voelt het voor mij nog niet
ik heb nog geen idee wie ik ben of wie ik wil zijn

Maar tijdens deze reis
zijn er stralende sterren
die de weg verlichten
mij helpen het juiste pad te vinden
als ik verdwaald ben op zee
vind ik door de sterren de weg weer terug
ongeacht de omvang van de golven

Toen ik bijna zes jaar oud was
waren de helderste sterren mijn familie
mijn kleine broertje met wie ik samen mijn fantasiewereld tot leven bracht
mijn vader en moeder
die mij hun enthousiasme hebben meegegeven
mijn moeder die mij haar liefde voor kunst heeft meegegeven
en mijn vader heeft zijn liefde voor muziek meegegeven
ook al kon hij er vaak niet voor mij zijn, ook al had hij dat graag gewild
mijn vader heeft zijn liefde voor muziek van mijn oma
met haar deel ik de liefde voor de Franse taal en muziek
en ook al lekken herinneringen langzaam uit haar weg
herinnert ze zich nog alle tekst van *Non je ne regrette rien*
ik hoop dat we nog lang samen dit lied kunnen zingen

Toen ik bijna twaalf jaar oud was
waren de helderste sterren mijn vriendinnen
ze stralen van binnen en van buiten

ze moedigen mij aan om te stalen
precies zoals ik ben
met mijn slechte en goede kanten
hun lach is mijn favoriete melodie
als het geluid van de golven in de zomer
als het kraken van de oranje bladeren onder je voeten in de herfst
als het knisperen van het houtvuur in de winter
als het gezang van de vogels in de lente
hun persoonlijkheid is een bron van inspiratie
vrolijk, zorgzaam, avontuurlijk en vastberaden
en helpen mij te vinden wie ik wil zijn

Toen ik bijna veertien jaar oud was
waren de felste sterren mijn docenten
op school, bij dansen en bij judo
ze openden werelden vol nieuwe kennis
wat mijn de mogelijkheid gaf om te onderzoeken wat mijn interesses zijn
maar ze hebben mij meer geleerd dat alleen kennis uit boeken
ze begeleiden onze stappen naar de toekomst
en hun aanmoediging laat ons vertrouwen bloeien

Toen ik bijna zeventien jaar oud was
waren de felste sterren mijn liefdes
ik heb geleerd dat voordat je je hart weggeeft
je eerst jezelf moet kennen
je naar emoties moet kunnen luisteren
en in jezelf en in je intuïtie moet kunnen geloven
ik kon dat toen nog niet

Bijna achttien jaar oud
alle sterren stralen
de golven zijn sterker en hoger dan ooit
meer dan ooit heb ik de sterren nodig
maar ik moet ook begrijpen dat de sterren adviseren maar mijn handen leiden
door het vasthouden van het roer

Analyse

Het chanson *Les étoiles dans ma vie* gaat over de mensen die mij helpen bij het proces van opgroeien, volwassen worden en ontdekken wie je bent. Ik ga een paar leeftijden langs en vertel welke mensen mij in dat deel van mijn jeugd het meest geholpen hebben met de zoektocht naar wie ik ben.

Ik heb geprobeerd de kenmerken van het chanson te verwerken in mijn eigen chanson. Zo heb ik de tekst poëtisch en verhalend proberen te maken. Het poëtische zie je terug door onder andere het gebruik van sterren als metafoor. De sterren staan symbool voor belangrijke mensen in mijn leven die mij helpen bij de zoektocht naar wie ik ben. De tekst is onder andere verhalend door de verwijzingen naar concrete acties en gebeurtenissen die ik beschrijf. In de tekst verwijs ik bijvoorbeeld naar de keer dat mijn oma *Non je ne regrette rien* begon te zingen toen ik naar haar favoriete Franse liedje vroeg. Ik heb dus ook inspiratie gehaald uit mijn hedendaagse leven en verleden wat de tekst erg persoonlijk maakt, net zoals de teksten van Barbara.

Ik heb ook inspiratie gehaald uit specifieke chansons. Door het nummer *Bloed In Mijn bloed* van Wende Snijders ben ik op het thema van de tekst gekomen. Hoewel dit geen klassiek chanson is en het nummer in het Nederlands gezongen wordt, is Wende Snijders wel doorgebroken met het klassieke Franse chanson en is de tekst erg poëtisch en lyrisch. Ik vind het heel mooi hoe Wende vertelt hoe zij een verzameling is van het verleden van haar familieleden en dat dit een rode draad is in haar leven. Ik wilde graag een chanson schrijven over belangrijke mensen in mijn leven. Vanuit dat idee ben begonnen en ben ik er langzaam een eigen draai aan gaan geven.

Het zinnetje 'Juste comme je suis' een verwijzing naar *je suis comme je suis* van Juliette Gréco. En de vergelijkingen met de seizoenen is geïnspireerd op *Dis, quand reviendra-tu* van Barbara. Hoewel Barbara de seizoenen op een andere manier gebruikt, namelijk als metafoor, gaf het me wel het idee om de seizoenen in mijn chanson te verwerken. Ook ben ik beïnvloed door *Hier encore* van Charles Aznavour. Hij begint iedere strofe met dezelfde zin, namelijk 'Hier encore j'avais vingt ans'. Dit heb ik ook gedaan. Ik herhaal aan het begin van iedere strofe ongeveer de zin 'Quand j'avais presque ans, les étoiles les plus brillantes c'étaient...'.

Evaluatie

Allereerst vond ik het geweldig om onderzoek te doen naar iets wat mij écht interessant en leuk leek. Hierdoor had ik vaak zin om aan mijn eindwerkstuk te werken.

Het was echter wel een hele uitdaging. Ik had nog nooit zo'n groot onderzoeksverslag geschreven en had geen idee waar te beginnen, hoe ik dit moest aanpakken en was super bang om het overzicht te verliezen. Er waren namelijk geen strikte kaders en er was geen voorgekauwd to-do lijstje die je kon afwerken. Deze kaders en zo'n afvinklijstje moest je zelf maken en dat vond ik erg lastig. De hoofdvraag was dan wel opgedeeld in deelvragen maar ook de deelvragen hadden geen duidelijke kaders en eisen waar ze aan moesten voldoen.

Langzaamaan werd het steeds makkelijker om deze kaders te bepalen en overzichtelijker, waardoor het duidelijker werd wat ik precies moest doen. Dit zal mij heel erg helpen als ik volgend jaar grote opdrachten moet maken of onderzoeksverslagen moet schrijven op de Universiteit. Ook heb ik geleerd dat een werkstuk niet direct perfect hoeft te zijn en dat als er verbeteringen aangebracht kunnen worden aan het profielwerkstuk, het niet altijd betekend dat het werkstuk slecht is. Ook heb ik geleerd dat fouten gemaakt mogen worden en ik die niet hoeft te verklaren.

Ik vond het maken van dit werkstuk regelmatig lastig. Zo had ik vaak moeite met het inplannen van het EWS. Ik vond het erg lastig om het EWS met ander huiswerk te combineren. Het liefst was ik helemaal gefocust op het EWS en maakte ik het andere huiswerk als ik klaar was met wat ik had ingepland om te doen voor mijn EWS.

Ik onderschatte vaak hoelang ik met iedere deelvraag bezig zou zijn. Dat zorgde ervoor dat ik deadlines stelde voor mezelf die lang niet altijd haalde. Daarnaast werkte ik niet altijd even effectief, wat er ook voor zorgde dat ik meer tijd kwijt was dan nodig. Ik heb weekenden gehad waarin ik hele dagen achter mijn laptop zat en na uren nog maar heel weinig vooruit was gekomen.

Door verder te gaan met een ander deel van de deelvraag waar ik mee bezig was en het stukje waarop ik vastliep even links te laten liggen, kwam er toch weer vaart in.

Vervolgens kon ik later weer met nieuwe energie gaan werken aan het stuk waarop ik vastliep. Ook vond ik het lastig om de tekst te structureren. Vooral bij deelvraag drie, had ik zoveel informatie dat ik niet wist hoe ik dat allemaal overzichtelijk moest verwerken tot een chronologisch, logisch en volgbaar verhaal.

Er is veel wat ik de volgende keer anders zou doen als ik opnieuw een wetenschappelijk onderzoek moet doen. De volgende keer zou ik eerder hulp vragen als ik vast loop. Ik heb op bepaalde momenten veel te lang gewacht voordat ik om hulp vroeg. Ook ga ik de volgende keer nog betere kaders opstellen van wat er allemaal in het werkstuk moet komen. Ook al had ik van te voren wel al een soort van kaders opgesteld, verdwaalde ik toch vaak in de hoeveelheid informatie. Om dit de volgende keer te voorkomen ga ik proberen de volgende keer nog strakkere kaders stellen.

Uiteindelijk ben ik best tevreden over de inhoud van het onderzoeksverslag. Ik vond het lastig om te bepalen wanneer ik concreet genoeg was en wanneer te concreet of juist te oppervlakkig was. Daarom verschilt het best wel per hoofdvraag hoe uitgebreid de tekst is. Ook had ik het liefst betere bronnen gebruikt en minder bijvoorbeeld Wikipedia, maar vaak was er geen andere bron met de juiste informatie.

Er is natuurlijk veel ruimte voor verbetering maar al met al ben ik best tevreden.

Dit EWS heeft me op heel veel vlakken heel veel dingen geleerd. In zowel het maken van het eindwerkstuk als in het proces. Ik heb onder andere geleerd hoe je een interview moet voorbereiden en hoe je een interview voert.

Ook heb ik geleerd hoe je de juiste bronnen vindt en alle bruikbare informatie uit deze verschillende bronnen verwerkt tot één verhaal. Door dit EWS ben ik heel veel nieuwe informatie te weten gekomen. Ik weet nu zoveel meer van bepaalde chansonniers en chanssonnières en hun chansons. Daarnaast heb ik ook veel geleerd over Franse (muziek-) geschiedenis. Bijkomend voordeel is nog dat ik veel nieuwe Franse woorden heb bijgeleerd.

Ik vond de begeleiding heel erg fijn. Zowel de inhoudelijke begeleiding als de begeleiding tijdens het proces. Als ik ergens tegenaan liep, ook al was het iets kleins, kon ik altijd om hulp vragen. Ik leerde heel veel van de feedback die ik kreeg. Ook vond ik de EWS gesprekjes altijd erg gezellig en waardevol. Ik kwam ieder gesprekje uit met veel nieuwe inzichten en ideeën en had ik weer heel veel zin om aan dit EWS te werken.

Dit werkstuk heeft heel veel voor mij betekend. Ik heb er zoveel van geleerd en het heeft me zoveel nieuwe informatie gegeven. Het heeft me de mogelijkheid gegeven om me helemaal te verdiepen in iets waar mijn passie ligt. Ik zal dit werkstuk dan ook voor altijd bewaren, en als ik later groot ben er nog eens in bladeren.

Bronnenlijst

- All About Philosophy, *Existentialisme*, N.N., <https://www.allaboutphilosophy.org/dutch/existentialisme.htm>, (z.d.).
- Antheunisgilbert, "Jacques Brel.(1929-1978)", Antheunis Gilbert, <https://www.antheunisgilbert.be/446200275>, (z.d.)
- Anthierens, Johan : *Jacques Brel, De passie en de pijn*. Amsterdam: Uitgeverij L.J Veen, 1998
- Biografie Portaal, "Een biografie van Barbara: een onstuimig leven in gepassioneerde liederen", Dominique Engers, <https://biografieportaal.nl/recensie/een-biografie-van-barbara-een-onstuimig-leven-in-gepassioneerde-liederen/>, (21-09-2022).
- Britannica, "Pierre-Jean de Béranger", <https://www.britannica.com/biography/Pierre-Jean-de-Beranger>, (z.d.).
- Chanson Klassiekers, "Chansonniers & Chansonnières", (N.N.), <https://www.chansonklassiekers.nl/chansonniers-chansonnières>, (z.d.).
- Concertzender, "Édith Piaf", (N.N.), https://www.concertzender.nl/programma_componist/Édith-piaf/, (z.d.).
- Concertzender, "Georges Brassens", (N.N.), https://www.concertzender.nl/programma_componist/georges-brassens/, (z.d.).
- DBNL, "Algemeen letterkundig lexicon-Chanson", (N.N.), https://www.dbnl.org/tekst/dela01_2alge01_01/dela012alge01_01_00669.php, (2012)
- De Burgwal, "De chansons van Édith Piaf", (N.N.), <https://deburgwal.com/product/de-chansons-van-Édith-piaf/>, (z.d.).
- De Doelen, "Barbara Pravi komt met haar nieuwe Franse chansons De Doelen betoveren", <https://www.dedoelen.nl/nl/agenda/22259/pravi-komt-met-haar-nieuwe-franse-chansons-de-doelen-betoveren/barbara-pravi>, (z.d.).
- De Groene Amsterdammer, "Juliette Gréco (7 februari 1927 - 23 september 2020)", Joke de Wolf, <https://www.groene.nl/artikel/juliette-greco-7-februari-1927-23-september-2020>, (5-11-2020)
- De Groene Amsterdammer, *Seks, wijn én chanson*, Sylvester Hoogmoed, <https://www.groene.nl/artikel/seks-wijn-n-chanson>, (02-05-2012).
- De Tijd, "De nieuwe lichting chansonniers est arrivée: 'Een mooie stem hebben is niet genoeg'", Emilie Moors, <https://www.tijd.be/sabato/entertainment/de-nieuwe-lichting-chansonniers-est-arrivee-een-mooie-stem-hebben-is-niet-genoege/10430311.html>, (z.d.).
- Fontana, Céline: *La chanson française*. Parijs: Hachette Pratique, 2007.
- France with Vero, "Zaz: A Rising Star in French Music", (N.N.), <https://francewithvero.com/blog/zaz-a-rising-star-in-french-music/>, (28-05-2012).
- Frankrijk.nl, "Franse artiesten om te beluisteren in 2024", Nicky Bouwmeester, <https://frankrijk.nl/franse-artiesten-om-te-beluisteren-in-2024/>, (13-02-2024).
- Funky Stuff, *Barbara (1930-1997)*, N.N., <https://www.funkystuff.org/barbara-1930-1997/>, (z.d.)
- Genius, "La coco", Fréhel, <https://genius.com/Frehel-la-coco-lyrics>, (n.d.).
- Genius, "Le pornographe", Georges Brassens, <https://genius.com/Georges-brassens-le-pornographe-lyrics>, (1-11-1958).

Genius, 'Papaoutai', Stromae, Aron Ottignon en Papa Dizzy, <https://genius.com/Stromae-papaoutai-lyrics>, (13-05-2013)

Genius, 'Quand c'est', Stromae, <https://genius.com/Stromae-quand-cest-lyrics>, (3-09-2013)

Gerrit en de Krekels, "De geschiedenis van het chanson", (N.N.), <https://gerritendekrekels.blogspot.com/2013/04/geschiedenis-van-het-chanson.html>, (22-04-2013).

IsGeschiedenis, "De Commune van Parijs en haar erfenis: een overzicht", (N.N.), <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-commune-van-parijs-en-haar-erfenis-een-overzicht>, (z.d.).

Kortrijk, *Themalijs starten met chansons*, N.N., https://www.kortrijk.be/sites/kortrijk/files/media/assets/vrije-tijdcultuurbibliotheek lees_luistertips/themalijs_starten_met_chanson_0.pdf, (2016)

Loo, Bart van: *Chanson, Een gezongen geschiedenis van Frankrijk*. Antwerpen: Uitgeverij De Bezige Bij Antwerpen, 2011.

Moulin Rouge, "The great periods", <https://www.moulinrouge.fr/en/the-moulin-rouge/history/the-great-periods/>, (n.d.).

Muziekbus, *Chanson*, N.N., <https://www.muziekbus.nl/muziek/chanson.html>, (11-01-2016)

New Folk Sounds, "Jacques Brel, 25 jaar later", N.N., <https://www.newfolksounds.nl/artikelen/NFS089brel.pdf>, (Z.d.).

Nieuw Wij, *Het humanisme van Georges Brassens*, Bart Vijfvinkel, <https://www.nieuwwij.nl/opinie/het-humanisme-van-georges-brassens/>, (29-04-2021).

NOS, *Aznavour, de chansonnier die altijd maar doorging, 70 jaar lang*, Petra Steenhoff, <https://nos.nl/artikel/2252913-aznavour-de-chansonnier-die-altijd-maar-doorging-70-jaar-lang>, (1-10-2018).

Nostalgie, "Georges Brassens: Biographie", N.N., <https://www.nostalgie.fr/artistes/georges-brassens/biographie>, (z.d.).

NPO 3FM, *Jacques Brel*, N.N., <https://www.npo3fm.nl/muziek/artiesten/e72b9dfe-36d3-4ebc-ab61-e722828209e3/jacques-brel>, (Z.d.).

NPO Radio 5, *Charles Aznavour*, N.N. <https://www.nporadio5.nl/muziek/artiesten/8bc7289a-9f7a-48da-9573-5b0c5b21c207/charles-aznavour>, (Z.d.).

Npo start, *Chansons!*, Rob Kemps en Matthijs van Nieuwkerk, <https://npo.nl/start/serie/chansons/seizoen-1/melancolie/afspelen>, (2021)

Npo start, *Jacques Brel- Gek van het leven* (documentaire), Kohly, Philippe, <https://www.w2doc.nl/documentaires/2018/10/Jacques-Brel-fou-de-vivre.html>, (4-10-2018)

NRJ, "Stromae papa : le jour où il a découvert la paternité", (N.N.), <https://www.nrj.fr/artistes/stromae/actus/stromae-papa-le-jour-ou-il-a-decouvert-la-paternite-71326811>, (26-11-2019).

NTR, *Nieuwsuur in de klas: Het succes van Stromae*, SchoolTV, <https://schooltv.nl/video-item/nieuwsuur-in-de-klas-het-succes-van-stromae>, (25-03-2015)

Numeni, "Barok", (N.N.), <https://numeni.nl/barok/>, (z.d.).

Out on the floor, "The Yé-Yé Movement: 1960s Pop Culture, Music, and Its Lasting Influence", Peter Sampson, <https://outonthefloor.co.uk/the-ye-ye-movement/>, (10-10-2024).

Pinguin Radio, "Zaho de Sagazan - La Déraison", Gijs Vervliet, <https://pinguinradio.com/magazine/zaho-de-sagazan-la-deraison-2>, (29-01-2023.).

Pravi, Barbara: *Exister* (liedje), 6 september 2024

Pravi, Barbara: *Malamour* (liedje), 8 maart 2018

Pravi, Barbara: *Maman* (liedje), 6 september 2024

Pop Music and Rock, "Barbara Pravi is een authentieke zangeres", (Pieterjan Brands), <https://www.popmusicandrock.com/barbara-pravi-is-een-authentieke-zangeres/>, (oktober 2022).

Rob Kemps, Matthijs van Nieuwkerk: *Chansons!*. Amsterdam: Meulenhoff, 2021

Salve Music, *Édith Piaf (Edit Piaf):biografiya peviczy*, N.N. <https://nl.salvemusic.com.ua/Édith-piaf-edit-piaf-biografiya-peviczy/>, (z.d.).

Schooltv, "Nieuwsuur in de klas: Het succes van Stromae", (N.N.), <https://schooltv.nl/video-item/nieuwsuur-in-de-klas-het-succes-van-stromae>, (25-05-2015.).

Songteksten.nl, "Barbara Pravi - Chair", <https://www.songteksten.nl/songteksten/2144503/barbara-pravi/chair.htm>

Van de Wouw, B. (Interview), Ravenstein, 6 Augustus 2024.

Vive la Chanson, *Het Chanson*, N.N., <https://www.vivelachanson.nl/het-chanson>, (Z.d.).

Vogue France, "Vidéo : Pomme nous raconte ses icônes", Manon Garrigues, <https://www.vogue.fr/fashion-culture/article/video-pomme-icons>, (20-05-2021).

Volkskrant Magazine, "Een sensitieve ziel", Marc van den Eerenbeemt, (23-11-2024).

Vox Radio France, "Le temps des cerises - paroles", <https://vox.radiofrance.fr/sites/default/files/media/media/documents/654/le%20temps%20des%20cerises%20-%20paroles.pdf>, (z.d.).

VRT NWS, *Juliette Gréco overleden: "La grande dame noir" van het Franse chanson*, Lucas Vanclooster, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/09/23/juliette-greco-overleden-la-grande-dame-noir-van-het-franse-cha/>, (23-09-2020).

Wikipedia, Barbara, (N.N.), [https://en.wikipedia.org/wiki/Barbara_\(singer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Barbara_(singer)), (Z.d.).

Wikipédia, N.N., Chanson française , https://fr.wikipedia.org/wiki/Chanson_fran%C3%A7aise, (Z.d.)

Wikipedia, Charles Aznavour, (N.N.), https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Aznavour, (Z.d.).

Wikipedia, Georges Brassens, (N.N.), https://nl.wikipedia.org/wiki/Georges_Brassens#Teksten, (z.d.).

Wikipedia, Marguerite Monnot, (N.N.), https://nl.wikipedia.org/wiki/Marguerite_Monnot, (z.d.)

Wikipedia, "Ça Ira", (N.N.), https://en.wikipedia.org/wiki/Ça_Ira, (z.d.).

Wikipedia, "Chanson de Roland", (N.N.), https://nl.wikipedia.org/wiki/Chanson_de_Roland, (z.d.).

Wikipedia, "Clément Janequin", (N.N.), https://nl.wikipedia.org/wiki/Clément_Janequin, (z.d.).

Wikipedia, "Contrapunt", (N.N.), <https://nl.wikipedia.org/wiki/Contrapunt>, (z.d.).

Wikipedia, "Epos", (N.N.), <https://nl.wikipedia.org/wiki/Epos>, (z.d.).

Wikipedia, "Franse renaissance", (N.N.), https://nl.wikipedia.org/wiki/Franse_renaissance, (z.d.).

Wikipedia, "Guillaume Du Fay", (N.N.), https://en.wikipedia.org/wiki/Guillaume_Du_Fay, (z.d.).

Wikipedia, "Internationale (lied)", (N.N.), [https://nl.wikipedia.org/wiki/Internationale_\(lied\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Internationale_(lied)), (z.d.).

Wikipédia, "La môme", (N.N.), https://fr.wikipedia.org/wiki/La_M%C3%B4me, (z.d.)

Wikipedia, "La Semaine sanglante", (N.N.), https://fr.wikipedia.org/wiki/La_Semaine_sanglante, (z.d.).

Wikipedia, "Le Temps des cerises", (N.N.), https://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Temps_des_cerises, (z.d.).

Wikipedia, "List of cover versions of Jacques Brel songs", (N.N.), https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cover_versions_of_Jacques_Brel_songs, (z.d.)

Wikipedia, "Lyriek", (N.N.), <https://nl.wikipedia.org/wiki/Lyriek>, (z.d.).

Wikipedia, "Operette", (N.N.), <https://nl.wikipedia.org/wiki/Operette>, (n.d.).

Wikipedia, "Programmatische muziek", (N.N.), https://nl.wikipedia.org/wiki/Programmatische_muziek, (z.d.).

Wikipedia, "Revue", (N.N.), [https://nl.wikipedia.org/wiki/Revue_\(theater\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Revue_(theater)), (n.d.).

Wikipedia, "Troubadour", (N.N.), <https://nl.wikipedia.org/wiki/Troubadour>, (z.d.).

Youtube, 'Barbara Pravi - Voilà - LIVE - France FR - Grand Final - Eurovision 2021' <https://www.youtube.com/watch?v=Unj9WbeLzRU>, (22-05-2021)

Youtube, 'Édith Piaf - Padam, padam (Audio officiel)', Édith Piaf, <https://www.youtube.com/watch?v=xXqLj7X1WDU>, (30-11-2015)

Youtube, Stromae Breaks Down 'Fils de Joie,' Talks 'Multitude,' Rolling Stone, <https://www.youtube.com/watch?v=2UXxrwchldM&t=190s>, (23-12-2022)

Youtube, Stromae - Multitude, le film (Full concert), Cyprien Delire and Luc Van Haver, <https://www.youtube.com/watch?v=l5WgAr4B8Vo&t=1686s>, (14-12-2024)

Youtube, 'Stromae - Racine Carrée Live (Full Concert)', Luc Van Haver en Leduc Gautier <https://www.youtube.com/watch?v=eOZLDQm9c2E&t=2828s>, (9-12-2015)

Bijlagen

Transcriptie interview Berry van de Wouw

Wat wordt verstaan onder het klassieke chanson?

Het klassieke Franse chanson is een categorie, maar dat betekent niet dat de muziek allemaal hetzelfde is. Juist het verre daarvan. Nu wordt het gezien als muziek uit een bepaalde periode. Het is lastig om daar in zijn algemeenheid iets over te zeggen en zeker om daar dan een stempel op te plakken van dat dat het klassieke Franse chanson is. Het is namelijk ontzettend divers. Je hebt van alles en allerlei genres.

In thema's heb je ook heel veel verschillende onderwerpen. Van liefdesliedjes tot nostalgie, eigenlijk alles, maar vooral liefdesliedjes: chansons d'amour.

Als je mij persoonlijk naar de definitie van het klassieke chanson vraagt dan zou ik zeggen: alles wat niet modern is dus voor de jaren '90/2000. Het is een hele moeilijke vraag om te beantwoorden, maar het gaat toch vooral om een periode in de tijd: de jaren '50, '60 en nog een stukje van de jaren '70. Dit is ook vooral de tijd van de grootheden als Charles Aznavour, Édith Piaf, Gilbert Bécaud en Jacques Brel.

Heeft het chanson nog wel bepaalde kenmerken, zoals een accordeon? Of heeft het zoveel kenmerken en is het zo breed dat het niet echt kenmerken heeft?

Dat is het eigenlijk, dat laatste. Mensen denken inderdaad vaak aan een accordeon. Dat zie je bij sommige muzikanten, ook niet heel erg veel trouwens. Het is vaak toch gewoon zangstemmen met eigen begeleiding. Het is ontzettend rijk, het chanson uit de vorige eeuw. Misschien kunnen we het zo noemen, nee ook niet trouwens. Want dan zitten er ook de jaren 90 bij. Je kan niet generaliseren, dat is denk ik de conclusie denk ik. Want als we de accordeon als kenmerk nemen en als je naar Zaz of andere muzikanten gaat kijken, die gebruik nu ook nog de accordeon.

En worden veel van de thema's van toen ook gebruikt in hedendaagse liedjes?

Ja, veel liedjes gaan nog steeds over de liefde. Maar regelmatig ook over of vermengd met andere onderwerpen. Jacques Brel bijvoorbeeld was erg progressief en was kritisch over bijvoorbeeld de situatie in Vlaanderen. Hij zet mensen echt neer en zingt ook over zichzelf, op hartstochtelijke

wijze. Dus dat is weer een hele andere kant. Moustaki zingt vooral over de liefde, vaak op een dromerige manier. Iedere zanger en zangeres heeft eigen kenmerken.

Dat laat weer zien dat er veel meer kanten aan het chanson zitten dan dat mensen denken.

Absoluut, want de veel mensen kennen de leuke deuntjes maar de teksten begrijpen is een heel ander verhaal. De precieze woorden kennen veel mensen niet. En anders kennen ze de betekenis van woorden of de tekst in zijn geheel vaak niet. Óf ze denken de tekst goed te zingen, maar dan kloppen de woorden niet.

